

Miljenko Brkić

EROS I KABALA

www.digitalne-knjige.com

Miljenko Brkić

EROS I KABALA

2021. godine

Svi korisnici digitalnih knjiga by Impero present, dužni su poštivati ugovor o korištenju digitalnih knjiga koji se nalazi u prilogu knjige:

Više podataka o našim drugim izdanjima moći ćete saznati ukoliko posjetite našu web stranicu, koja se nalazi na slijedećoj adresi:

<http://www.digitalne-knjige.com>

Miljenko Brkić
EROS I
KABALA

© Copyright Miljenko Brkić. Sva prava pridržana.
Ni jedan dio ove knjige ne smije se reproducirati u bilo kom obliku ili na bilo koji način uklopiti u drugi rad, prenijeti u bilo koju formu: bez pismenog odobrenja autora, uvažavajući sva autorska prava.

Ovu knjigu posvećujem mojoj supruzi Nadi.

„Želji i potrazi za cjelinom ime je ljubav.“

Plato, Symposion 192 e10

Pripremio : Miljenko Brkić
Uredio i obradio: Nenad Grbac

Sadržaj:

1. Uvod	07
2. Kako Kabala razumije erotiku	12
2.1 Priroda erotskog uzbuđenja	12
2.2 Iz očišta slike	13
2.3 Iz očišta pokreta	14
2.4 Iz očišta govora	15
2.5 Spolnost i sefira Jesod	17
2.6 Kružni tok Božjeg atributa Biti-svemu-temelj (Jesod)	18
2.7 Od snage nagona do snage svijesti	20
3. Kabalistička praksa erotike	23
3.1 Praksa jehudim	23
3.2 U duši Nefeš: sjedinjavanje unutar fiziologije tijela	24
3.3 U duši Ruah: sjedinjavanje duševnih moći (mentalnih stavova)	26
3.3.1 Meditacija na erotsko uzbuđenje	27
3.4 U duši Nešama: sjedinjavanje vrlina	27
3.5 U duši Haja: jehudim Božjih imena	28
3.5.1 Molitva i orgazam	29
3.5.2 Zazivanje Božjih imena	31
3.6 U duši Jehida: d'vekut i jehudim Božjih atributa	31
3.7 Sjedinjavanje čovjeka i Boga u tijelu	35
3.7.1 Orgazam i ekstaza	35
3.7.2 Theosomatika	36
3.8 Praksa objedinjavanja na svim razinama svjetova	38
4. Eros i Bog	40
4.1 Pojam Boga u Kabali	40
4.2 Bog i blaženstvo	41

4.3 Bog stvara ljubav (eros)	44
4.4 Dva puta transcendiranja u Beskonačni izvor postojanja	47
4.5 Božji naum za spolni čin	49
4.5.1 „Plodite se i množite se“	49
4.5.2 „Muško i žensko stvori ih“	50
5. Eros u „Pjesmi nad pjesmama“	52
5.1 Tumačenje "Pjesme nad pjesmama" u modelu Pardes	53
5.2 Model Pardes primijenjen na odnos zaručnik-zaručnica i duša-Bog	54
5.3 Pjesma nad pjesmama u praksi židovstva i kršćanstva	66
6. Literatura	68
7. Mali leksikon termina u Kabali	71
Recenzija Dr.sc. Raul Raunić	83
Bilješka o piscu	86

Miljenko Brikić
EROS I
KABALA

1. Uvod

Radi čega govoriti o odnosu erotike i Kabale?

Erotski (ili spolni) život je jedna od temeljnih sastavnica ljudskog življenja, uostalom i neophodna za održanje života. Spolni život je *uzrok* nastanka novog života, ali za ljudska bića u fazi zrelosti i jedan od *razloga* življenja. Teško je dati jednu cjelovitu sliku događanja u čovjekovoj spolnosti što podrazumijeva seksualnost među mladima, spolni život odraslih, život u braku, odgoj djece, i sl., ali nepobitno je koliko je spolnost važna i koliko puno vrijednosne *dezorijentacije* postoji u spolnom životu ljudi. Ova knjiga ne želi biti panacea za sve probleme spolnog života današnjice, ali svakako može pripomoći boljem razumijevanju spolnosti ili erotike u ljudskim životima. To razumijevanje može proizaći samo iz ozbiljnog istraživanja *odnosa* između Kabale i erotike.

Ljubav je sjedinjavanje sa svime, ona nije samo težnja k cjelini, ljubav je ono što *stvara* cjelinu. Ljubav stoga nije rezervirana samo za spajanje nekih dijelova unutar cjeline, nego *svih* dijelove cjeline. Specifična Kabala praksa (*jihudim* u **trećem** poglavlju) usmjerena je na sjedinjavanje unutar fiziologije tijela, duševnih moći, vrlina, Božjih atributa. Naziv poglavlja *kabalistička praksa erotike* označuje govor o erotici iz očišta *Kabale*. U **četvrtom** poglavlju govorimo o ljubavi iz perspektive Božje, a u **petom** nastavljamo tako da razmatramo jedan važan biblijski spis „Pjesmu nad pjesmama“ u kojem ljudska erotska ljubav služi kao alegorija za ljubavni odnos čovjeka i Boga.

Naziv „Kabala“ dolazi od korijena קבל (KBL) što znači primiti, u smislu primiti naslijeđeno učenje. Kabala pripada duhovnoj tradiciji

judaizma i sastoji se kako u snagosnom *tumačenju* dubljeg smisla biblijskih tekstova tako i u *mističkom* pristupu krajnjoj tajni postojanja svijeta i čovjeka. Mistički pristup je takav u kojem se duboko u sebi proživljavaju temeljne postavke nekog učenja. Glavni pojmovi u okviru Kabala učenja su:

En Sof¹(*en*: bez, *sof*: granica, dakle: **ono Bezgranično**) često se koristi kao sinonim za Boga, ali *En Sof* prethodi bilo kojoj manifestaciji, ili bilo kojem biću. **Božji atributi*** su svojstva koja se pripisuju Bogu, a u Bibliji ih nalazimo u *1. Ljetopisa* 29,11: Uzvišenost, Mudrost, Umnost, Milosrdna ljubav, Pravednost, Ljepota i sklad, Pobjedonosnost, Slava, Biti-svemu-temelj, Kraljevstvo. **Emanacija*** označuje proistjecanje Božjih atributa i njihovo manifestiranje na četiri **razine svjetova** (*arba olamot*): **Acilut** – svijet u kojem Bog izgovara buduća bića, naime po njegovoj riječi ona bivaju stvorena; **Beria** – svijet u kojemu Bog izvodi iz sebe snagu stvaranja (tvar i energiju)², onu snagu kojom će bića postati zbiljska; **Jecira** – svijet u kojem Bog izvodi iz sebe likove budućih bića kojima će oblikovati snagu koju je iz sebe izveo u svijetu *Beria*; **Asija** – svijet konkretnih pojedinačnih stvorenih bića koja su djelatna i u međusobnoj povezanosti i interakciji.

Tim razinama svjetova odgovaraju i **razine duše**:

Najviša razina duše je **Jehida** („jedincata“), to je duša koja teži sjedinjenju s Bogom kroz priljublivanje (*d'vekut*, doslovno: priljepljivanje) i kroz praksu *jihudim* koja se sastoji u objedinjavanju

¹ Zvezdica (*) uz riječ upućuje na *Mali leksikon* gdje se daje značenje te riječi.

² Problem *creatio ex nihilo* (stvaranje iz ničega) razrješava se upravo time što Bog izvodi **iz samoga sebe** tvar i energiju (snagu) potrebnu za stvaranje.

Božjih atributa. **Haja** – duša na razini svijeta *Acilut* u kojem Bog govori, izgovara buduća stvorenja, govori čovjeku izdajući mu svoje zapovijedi, obraća mu se u vizijama proroka i sl. ; sam čovjek, ukoliko se uzdigne do te razine duše, obraća se Bogu u molitvi, razgovarajući s Bogom i slušajući Božji nagovor. **Nešama** – misaona duša koja reagira na energijska događanja u tijelu i okolišu i reagira tako što stvara misaone obrasce u funkciji vrednovanja dobra i zla (etičke vrline); **Ruah** – duša koja opaža čiste likove (likove kao takve nevezane za materijalna bića) i emocionalno reagira na njih; **Nefeš** – duša koja oživljuje organsko tijelo i upravlja fiziologijom tijela;

Sefiroti* (jednina: sefira) su temeljni pojam Kabale i označuju *kanale*, *putove* kroz koje, ili u kojima se očituju Božji atributi na putu manifestiranja. Sefiroti se organiziraju u **parcufime** (parcuf = lice), možemo reći „obličja“ Božja koja imaju odlike osobnosti. To su *Abba* („Otac“), *Imma* („Majka“), *Zeir Anpin* („Malo lice“ ili „Sin“), *Nukva* („Kći“ ili *Šehina* – Božje prisustvo na Zemlji). Sefiroti, njih deset, organiziraju se u tzv. **Stablo života** (*Ec Hajim*) koje je simbolički prikaz položaja sefirota i njihova međudjelovanja.

Erotika u **Kabali** nije istovjetna erotici u judaizmu općenito. Erotika dolazi od grčke riječi *eros* što je ime jednog polubožanstva (ili demona zvanog Eros). U grčkoj filozofiji (poglavito Platonovoj) Eros označuje ljubav u smislu žudnje za cjelinom i što je viša razina na koju se Eros odnosi to je ljubav uzvišenija dok na najvišoj razini ne postane ljubav spram mudrosti. U židovstvu ljubav je usmjerena prema Bogu i čovjeku. Međutim u Kabali se ne govori o ljubavi *općenito* nego o onom vidu ljubavi koji je specifičan za Kabalu, koji proizlazi iz njenog temeljnog pojmovnog okvira, dakle deset sefirota i njihove emanacije kroz četiri razine svijeta (*arba olamot*).

Neovisno o Kabali postoji jedan *etos* spolnog življenja kodificiran u židovskom pravu (*Halaka*) i Talmudu. Kabala nastoji istražiti i izraziti pravo obličje erotskih doživljaja što znači traži onaj *sadržaj* erotskog koji predstavlja njegovu bit. Ona se može izvesti iz temeljnih načela same Kabale i to iz dva očišta:

Prvo se odnosi na to kako iz učenja Kabale razumjeti erotiku – 2. poglavlje ove knjige, a *drugo* istražuje praksu erotike u Kabali – 3. poglavlje ove knjige. U samoj Kabali riječ „erotika“ upućuje na praksu ***jihudim*** što znači postupak objedinjavanja nasuprotnih vidova Božjih atributa kroz sve razine svjetova i duša. Na najvišoj razini riječ je o sjedinjavanju Boga kao *stvoritelja* – muško načelo, i njegove *Šehina* – žensko načelo, a zapravo je riječ o Božjoj prisutnosti u ovom svijetu.

Knjiga pokušava otkriti *smisao* erotike, zapravo *bit* onog erotskog, kao nečeg što pripada višim svjetovima. Tako govor o erotici biva transponiran u priču o istinoljubivosti (hebr: *emet*) u svijetu *Beria*; u priču o Božjem govoru u svijetu *Acilut*; o erotskom životu Adam Kadmona. Događaj „spolna sveza“ prelazi time u događaj ***jihudim***; a događaj *jihudim* koji je čisto duhovne naravi prikazuje se – naročito u knjizi *Zohar*³ – događajima iz svijeta *Asija*

³ *Sefer haZohar* („Knjiga sjaja“): Temeljna knjiga Kabala učenja pisana slikovitim jezikom između ostalog puna erotskih slika (u smislu svete fantazije). Renomirani kabalist Daniel Matt u odgovoru na pitanje Koje je značenje erotske imaginacije u knjizi *Zohar*? odgovara: "Jedna od tajni uspjeha *Zohara* je zasigurno njegov smioni eroticizam, koji se pojavljuje kako u Božjem tako i u ljudskom svijetu. Ljudska je zadaća promicati 'sveto sjedinjenje' božanskog para: Svetoga, blagoslovljen bio, i njegove nevjeste, *Šehina*"

(ovaj fizički svijet), dakle, spolnom vezom muškarca i žene. Dajemo primjer iz *Pjesme nad pjesmama*:

„Poljubi me poljupcem usta svojih,
Ljubav je tvoja slađa od meda.“ (*Pjesma nad pjesmama* 1.2)

Prianjanje, štoviše *priljubljanje* duše uz Boga prikazuje se alegorijom: slatkoćom fizičkog poljupca. A u čemu se sastoji smisao fizičkog poljupca? U tome što se njime zbiva priljubljanje duše za izvor sveg života – Boga.

Prethodne terminološke napomene

Eros – ime demona ljubavi u grčkoj mitologiji, može se terminološki precizirati ovako:

U svijetu *Acilut* odnosi se na ono izgovoreno u Logosu, na ljubav prema *mudrosti* = filozofija;

U svijetu *Beria* odnosi se na ono snagosno, na *snagu* objedinjavanja u ljubavi = eros;

U svijetu *Jecira* odnosi se na emocionalni vid ljubavi, na ljubav između muškarca i žene;

U svijetu *Asija* odnosi se na tjelesnu vezu muškarca i žene = seksualnost.

Dakle, kad se govori o erotici treba razlikovati između ljubavi prema idejama (kao u Platona), erosa, emocionalne veze muškarca i žene, čisto seksualne veze. U hebrejskom jeziku postoje tri riječi koje označuju specifični vid ljubavi:

1. *Ahava* – bezuvjetna, nesebična ljubav (odgovara grčkoj riječi *agape*);

2. *Raja* – prijateljska ljubav (odgovara grčkoj riječi *filia*);

3. *Dod* – erotska ljubav između dvoje ljubavnika (odgovara grčkoj riječi *eros*).

2. Kako Kabala razumije erotiku

2.1 Priroda erotskog uzbuđenja

M. Chagall, Rođendan 1915

Erotsko uzbuđenje moglo bi se opisati kao osciliranje između slatke napetosti (uzdizanje) te smirenog spuštanja u beskrajnu Božju puninu. Kakav je *izvor* života – to je Bog u atributu *Jesod*, takav je i *put stvaranja* života kroz sparivanje muškog i ženskog, a takav je i *fenomen* života – samo življenje u svijetu i stalno osciliranje između slatke napetosti – slatkog uzbuđenja i opijajućeg dizanja u visinu, te blagog opuštanja pri kojem se granice otapaju i nestaju u beskraju nerazlučive Božje Punine.

Bog je rekao čovjeku: „Plodite se i množite i napučite zemlju!“ (Post 1,28).

Sladak je *izvor* erotskog uzbuđenja, sladak je *put* spajanja muškog i ženskog, slatko je samo *življenje* na Zemlji: osciliranje slatke napetosti i blaženog smiraja. Zato se sretan čovjek ne boji života i ne steže usnice u hladan i gorak izraz.

Po riječima G. **Langer** „sveukupna Božja služba usmjerena je u Kabali na 'sjedinenje' (*jihud*) 'Svetoga' s njegovom 'slavom'“⁴. Sjedinenje muškarca i žene u svijetu *Asija* utječe na sjedinjavanje muškog i ženskog vida *Boga*, a erotsko sjedinjenje u *Bogu* utječe na sjedinjenje muškarca i žene. Ako sjedinjenje u *Bogu* ima nekakav utjecaj na sjedinjenje muškarca i žene u *Asija* svijetu, onda u svom ljubavnom sjedinjenju muškarac i žena imaju viziju onog sjedinjenja koje je prisutno u *Bogu*. Budući da se erotski život može razumjeti kao da se proteže od svijeta *Asija* – ljubavni život muškarca i žene, do Adam Kadmona – „ljubavno“ sjedinjenje muškog i ženskog vida AK, to se može govoriti o erotizmu u sva **četiri svijeta** (*arba olamot*): *Asija*, *Jecira*, *Beria*, *Acilut*. Erotika ima svoj likovni vid – u svijetu *Jecira*; svoj energijski (snagosni) vid – u svijetu *Beria*; svoj logosni (govorni i zvukovni) vid – u svijetu *Acilut*.

2.2 Iz očišta slike

O erotici iz očišta slike govori se onda kada se ono erotičko promatra kao *slika* u duši **Ruah**; tada je erotski doživljaj tek slika, koja je *nužna* sastavnica erotskog doživljaja, ali ne i jedina. Erotski doživljaj ima, naravno, svoj vizualni vid – može se predstaviti nekom slikom, u likovnoj umjetnosti nekom umjetničkom slikom. I upravo do toga je stalo u Kabali: kreirati pravi, što znači *umjetnički*, vizualni

⁴ Langer, str 99

prikaz erotskog doživljaja, a ne srozati ga na obscene slike⁵ u tobožnjim „erotskim“ pričama.

Zašto ljudi gledaju porno filmove ako znaju da su bezvrijedni s obzirom na vizualni izraz, i s obzirom na nehumanu poruku?

Zar ne bi trebali gledati samo vrijedne erotske filmove koji se ne temelje na vulgarnoj otvorenosti i eksplicitnosti seksualnog snošaja, nego filmove koji govore o ljudskom odnosu, aktualiziranom na ljudima inherentnoj spolnosti, ali da tu spolnost ne prikazuju kao sirov životni poriv i na način sirovog zadovoljenja koje bi redatelj htio dati slikom, što je zapravo nemoguće. Moguće je dati samo *vizualni* dio stvarnosti spolnog života, a onda to mora biti učinjeno poštujući norme i ograničenja vizualnog izraza – koji, očito, ne može prikazati ono što čini bit erotskog!

2.3 Iz očišta pokreta

O erotici iz očišta pokreta govori se onda kada se ono erotičko osjeća u sebi kao *kretanje snage* u duši **Nešama**. Taj doživljaj pokreta snage u sebi ne bi se trebao očitovati prostačkim radnjama tijela i prostačkom ponašanju uopće. Naprotiv, treba smisliti neko *plemenitije* kretanje tijela koje bi izrazilo to slatko unutarnje kretanje snage koje svoju kulminaciju zadobiva u eksploziji libidonozne energije, treba tražiti onaj unutarnji pokret koji će najbolje i sretno izraziti kretanje libida, i preduhitriti puki orgazam.

Što čovjek treba učiniti nakon tolikog uzbuđenja i slatkih slutnji o nestajanju u oceanu beskonačnog spokoja – orgazmu?

⁵ Dovoljno je podsjetiti na grubu komercijalizaciju vizualnog vida erotike u pornografskoj industriji.

Možda ništa, samo se *prepustiti* preplavlivanju sladostrašćem po čitavom tijelu; ne patiti od muške preokupacije za produktivnim prodiranjem – e da bi se bilo muškarcem! Ne bi trebalo zadovoljiti se tek jednim reduciranim vidom orgazma. U psihologiji je poznata misao o istovjetnosti tijela i podsvjesnog sloja psihe pa se govori o *psihosomatici* i tom mišlju objašnjava se dinamika *psihe* kao odraz dinamike *tijela*; mnogi obrasci čovjekovog ponašanja uvjetovani su određenim obrascima života tijela u ranim godinama; ako je netko pri radnjama tijela (na pr. nespretnost na satovima tjelesnog) doživio određene frustracije, time je sebe zatočio u određenim obrascima ponašanja uopće, i na duži rok. Ono što može sada učiniti to je zahvat u jednu suptilniju razinu tijela putem *pranayame* – svjesnog reguliranja disanja u yogi. Naime, ako želimo neke promjene u našem ponašanju – a to nije samo stvar *psihe*, onda ćemo svjesno izazivati promjene u dinamici *tijela* i to u protoku životne energije (*prane*) našim tijelom. Pritom ćemo nove obrasce *disanja* vezati uz nove obrasce *ponašanja*, naročito spolnog, i time dati snagu sadržaju tih novih obrazaca ponašanja.

O praksi *pranayame* u Kabali govori se u poglavlju 5.4.3 „Transcendiranje kroz *pranayamu*“

2.4 Iz očišta govora

O erotici na razini svijeta *Acilut* govori se onda kada se ono erotičko čuje kao unutarnji *govor* u duši *Haja*. Erotski doživljaj trebao bi naći svoj umjetnički izraz u govoru, u duši *Haja*. Međutim često se zlorabi govor o erotskom. U tobožnjim „erotskim pričama“ dominira porno⁶ govor koji obmanjuje. Obmana se sastoji u tome

⁶ *Porno* je grčka riječ koja znači „prljav“ pa bismo pornografiju mogli prevesti kao „prljavopis“

što porno-govor nije izriječ onog izgovorivog u erotskom činu i doživljaju, nego predstavlja lažnu zamjenu za spolni čin; takva priča namješta čitatelju iluzornu ulogu aktivnog učesnika u spolnom činu, kao da čitatelj *sudjeluje* u samom činu. Umjesto da čitatelja *uzdigne* u duši *Haja* do svijeta *Acilut*, autor mu svoju „erotsku priču“ podmeće kao virtualnu zamjenu za realni fizički čin, dakle *srozava* čitatelja iz svijeta *Acilut* kojemu je govor bitna odlika – u svijet u kojem je govor puka prljava (*porno*) prikropa virtualnom spolnom činu.

Pobuđen scenama iz porno medija (na primjer porno filmova) što izaziva refleksivno kretanje *libida*, čovjek počne govoriti *prostački*, rabiti vulgarne riječi za spolne organe i za spolne radnje. Umjesto toga čovjek bi trebao govoriti *plemenitije*, tražiti one riječi koje će opisati kretanjem libida nastalo slatko uzbuđenje koje pokreće silne snage unutar tijela. Trebao bi se potruditi pronaći one riječi koje *konkretno* opisuju što se događa u njegovom tijelu i duši, a ne koristiti izraze što ih smišljaju nedorasli mladići, još uvijek djeca u duši i u stavu spram žena koje doživljavaju kao užasna bića, opasne fantome.

Pitanje je na koji način govoriti o erotskoj pobuđenosti kad smo potaknuti slikom golog tijela? Namjesto stereotipnog ponašanja kroz neprikladne radnje tijela i pokušajima plitkog i stereotipnog izričaja, koji biva potaknut infantilnim pričama iz djetinjstva i mladosti od prebrzo spolno sazrelih prijatelja, treba govoriti suptilnijim riječima koje iskazuju realitet u kojem se nalazimo; to uzbuđenje zahtjeva jedan bogatiji, čak raskošniji govor koji i sam postaje erotičnim: da bi iskazao ono erotično mora i on sam biti erotičan, ali – *kako?*

Tako da se iz-govori ono duševno koje se u nama zbiva kad smo tjelesno, erotski uzbuđeni; i sama uzbuđujuća slika golog tijela

iskazuje nešto *onkraj* same slike, nešto što je psihički ekvivalent fizičkom događaju. Ono što je pravi *smisao* spolnog čina ne treba artikulirati se u *zli govor*, u govor koji ne izriče pravi smisao spolnosti nego naprotiv stvara iluzije o spolnosti (kao jedinom pravom užitku života).

Govor djeluje na psihofizičko biće čovjeka; govor je izraz *snage* pa stoga djeluje na *kretanje* snage u tijelu. Ako je govor pogrešan onda on pokreće na krivo događanje snage u tijelu. Govor o spolnosti počesto je kriv i naopak, nepriličan i štoviše neadekvatan zbiljskoj spolnosti pa stvara iluzije i kao takav vodi u krivo činjenje.

Pokret snage u tijelu vodi u stvaranje *predodžbe* po kojima se volja upravlja (po Kantu volja je djelovanje prema predodžbama). Ako je smisao bio krivo artikuliran u loš *govor*, a govor je odredbeni razlog kretanja *snage*, onda se doživljaj kretanja snage predočuje ili slavodobitno ili malodušno pesimistički. Slavodobitno predočavanje kretanja snage koja je određena zlim govorom koji ne odražava istinski smisao spolnosti, može voditi u zlo *činjenje* i često to i čini.

2.5 Spolnost i sefira *Jesod*

Duševna moć kojom čovjek teži sebe-ispunjenju pojavljuje se, u fizičkom svijetu *Asija*, kao:

- a) spolna želja tj. želja za spolnim užitkom,
- b) za emocionalnom vezom,
- c) za životom u obitelji.

A zapravo se radi o Božjem atributu biti-temelj-svemu (sefira *Jesod*) koji se sastoji u Božjem utemeljivanju života u svijetu *Asija*; ta *sefira* biva oblikovana ograničenjima – fiziološkim zadatostima spolnog organa i cijelog reproduktivnog sustava. Duša pritom ima unutarnje iskustvo istine, autentičnosti, koje treba biti načelom ozbiljivanja životnih snova.

Tajna *Jesoda* je sebe-ispunjenje u istini (*emet*). Time je rečeno da se tajna erosa ne sastoji u pukom zadovoljenju spolnog nagona u orgazmu, nego u temeljnom odnosu (hebr **יְסוּד** = temelj) muškarca i žene, jer je u tom odnosu – na svim razinama tijela i duše – temelj i izvor opstanka same ljudske vrste u smislu *reprodukcije* (začeće i rađanje) i u smislu *razvoja* (odgoj i kultiviranje mladog bića) i time odraslo biće nalazi svoje ispunjenje u životu obitelji.

Kao što je hrana zapravo, kabalistički gledano *Božja snaga* zaodjenuta u lik (prehrambene) namirnice, tako da se u nagonu za hranom očituje nagon za apsorpcijom Božje *snage*, tako je i nagon za spolnim zadovoljenjem zapravo nagon za *utemeljenjem* u Božjoj *volji* da bi se čovjek *ispunio* u svojoj istini. Kao što je Božja *snaga* zaodjenuta u lik namirnice tako je i Božja *volja* zaodjenuta u lik libidonozne požude za tijelom drugog ljudskog bića.

Kada se *Jesod* spominje u duhovnoj praksi Kabale, *Jesod* na razini svetog govora o spolnosti (erotici) tada se ne misli na *tjelesnu* emanaciju Božjeg atributa *Biti-izvor-života*, nego na Božji atribut na razini viših svjetova (*Beria, Acilut, Adam Kadmon*) gdje spolnost nastupa bez svojih fizičkih obilježja – to je erotska žudnja za sjedinjenjem Božjih atributa oličenih u konfiguracijama sefirota (*Parcufim*), postupak koji se u Kabali zove *jihudim*.

2.6 Kružni tok Božjeg atributa Biti-svemu-temelj (*Jesod*)

Ono Bezgranično (*En Sof*) sadrži u sebi i atribut Utemeljivanje – biti izvor i temelj svemu (*Jesod*). Taj svoj atribut *Jesod*, Bog hoće učiniti konkretnim i djelotvornim u fizičkom svijetu *Asija*, stoga:

1. Biti-temelj-svemu biva izgovoreno u *Acilut* svijetu kao Božje ime pod vidom naravi tog atributa: *El Haj Šadai*;

2. Zadobiva snagu koja je inherentna samom *En Sof*, biva osnaženo i djelotvorno.⁷;

3. Zadobiva oblik u svijetu *Jecira* kao čisti lik (*idea*) Atributa Biti-temelj-svemu;

4. Atribut postaje izvršni uzrok (*causa efficiens*) unutar fiziologije čovjeka pa se pojavljuje na način fiziološkog sustava – reproduktivni sustav;

5. U prostoru ljudskog tijela zadobiva mjesto u donjem abdomenu (zdjelici). Kod Adam Kadmona na tom mjestu ne postoje nikakvi spolni organi, nego je lociran sam Atribut u svojoj čistoj biti kao svojstvo Boga da bude temelj i izvor svemu.

6. Čovjek postaje spolno biće, ono koje može samo sebe reproducirati i nastaviti živjeti u novo rođenom potomstvu.

7. U **Kabala praksi uzdizanja kroz sefirote**, spolni poriv *sublimirat* će se u duševnu moć sebe-ozbiljavanja – u svijetu *Jecira*; zahtijevat će život u vrlini istinoljubivosti (*emet*) – u svijetu *Beria*; tražit će obraćanje Bogu molitvi (*t'fila*) i proučavanje svete Božje riječi (Biblija) – u svijetu *Acilut*; zaživljavanje Božje riječi kroz mistički pristup u Kabali što vodi do osvješčivanja onog najvišeg temelja i izvora svega – *En Sof* od kojega je i krenula sva kreacija kojoj je cilj sebe-ozbiljenje Boga u njegovoj njemu inherentnoj naravi koja je

⁷ U govoru religije: kao arhandel Gabriel.

prisutna u svim njegovim atributima pa i atributu *Biti-temelj-i-izvor svemu*.

Predlažemo sadržaj **meditacije** za sefira *Jesod*:

Asija: *osjećati* unutarnji dodir u području reproduktivnih organa;

Jecira: moć duše: *sebe-ozbiljenje* života u živom biću

Beria: vrlina duše Nešama: *istina* je temelj života.

Acilut: sefira: *kontemplacija* na smisao sefira *Jesod* (Božjeg atributa),

En Sof: Božji atribut biti-temelj-svemu: Bog je "izvor životni"⁸

2.7 Od snage nagona do snage svijesti

Koja bi bila Božja *riječ* za erotsko uzbuđenje?

To bi bila riječ koja bi izgovorila onaj *smisao*⁹ koji se javi u nama kad bivamo pobuđeni nekim erotskim sadržajem (riječ, slika, pokret,...), a pritom to uzbuđenje biva uzdignuto do sublimnog uzbuđenja u duhu. Ljudi su nazvali nagonom ono što nas na-*goni* na neko djelovanje. Potrebno je ispitati što je to u *naravi* samog nagona? Što je on u svojoj *biti*?

Nazovimo to *snagom*, to je snaga samog života koji hoće da se *održi* (otuda nagon za jelom) i *produži* u potomstvu: spolni nagon – ne *nagon* za spolnim užitkom (seksom!), jer je sama *spolnost* nagon. Dobro je i lijepo doprijeti u punu prisutnost nagona, ne ga

⁸ Psalam 36,10: *ki imeha mekor hajjim* („U Tebi je izvor životni“)

⁹ Pod *smislom* razumijem to da neki sadržaj/lik oblikuje čovjekove snage, dakle sveza između lika i snage. Smisao erotskog pobuđenja je u oblikovanosti čovjekovih psiho-fizičkih snaga nekim erotskim sadržajem.

potiskivati ili neiskreno nijekati (riječimal!), skrivati od sama sebe. Ono što treba činiti to je: kako ga *oblikovati*, tj. kojim ga sadržajem oblikovati. Mogli bismo mu, zapravo, pridati ono ime koje bi u sebi imalo svu snagu samog nagona tako da bi svjesno pri-zivanje (s pomoću imena) bilo ujedno i u-*prisutnjenje* naravi samog nagona. Je li to uopće moguće?

S punom sviješću pri-bivati nekoj pojavi/biću isto je što i asimilirati je u sebi, poistovjetiti se s njom te stoga, znati ju upravo tim pri-*bivanjem* vlastite svijesti u nekom intervalu vremena. Pojava je, na neki način, ono isto što je bila u vremenu u kojem smo njoj pri-*bivali* i tako je u-*poznali*. A trajanje pri-bivanja svijesti sastoji se u svjestovanju u vremenu. I upravo taj refleks (odraz) neke pojave u svijesti jest *znak* u svijesti, označitelj što ga sama svijest pridaje pojavi kojoj ona sama pri-biva (kao subjekt). Dakle, *pojava* u svijesti zadobiva svoj *znak* u njoj, označujući pojavu onim istim sadržajem kojim je bila oblikovana aficiranošću pojave. To se može dogoditi samo onda kad svijest potpuno, bez ostatka vlastitom snagom prisustvuje (pri-*biva*)¹⁰ nekoj danoj pojavi, dakle onda kad je svijest potpuno utopljena/asimilirana u sadašnjem trenutku.

Ako *svijest* o libidu upućuje na *libidonoznost* same svijesti tada svijest o esencijalu¹¹ libida upućuje na jednu višu razinu svijesti na kojoj svijest više nije samo „*svijest* o libidu“ nego postaje istovjetna biti pojave (libido) uzdignutoj do esencijala. Kad se svijest o libidu uzdiže do libidonoznosti svijesti, onda ona u sebi kao svoju vlastitu *sastavnicu* sadrži sam *esencijal* libida, tj. libido kao samu po sebi opstojeću bit/esenciju. Ili, esencijal kao zbiljski opstojeća bit postaje

¹⁰ Taj zastoj snage ili snagosni zastoj smatram temeljnom odlikom prakse *samyame*.

¹¹ Vidi u Leksikonu: esencijal je bit (esencija) koja se smatra nečim zbiljskim.

komponentom same svijesti koja svom svojom snagom biva
apsorbirana na bit sadržanu u esencijalu.

3. Kabalistička praksa erotike

Kakva je praksa erotike u Kabali i u čemu se sastoji praksa *jihudim* ili ljubavno sjedinjenje muškog i ženskog vida Boga?

Očito je riječ o metafori ili prijenosu smisla: onaj tajnoviti *smisao* ljubavnog sjedinjenja muškarca i žene *prenosi se* na bit sjedinjenja u Božjem svijetu koje, očito nije poput ljudskog, u smislu: tjelesnog zagrljaja, vođenja ljubavi, tjelesnog užitka koji kulminira u orgastičkom sjedinjenju. Što je na djelu pri sjedinjavanju muškog i ženskog vida Boga može se razmotriti na razini **Adam Kadmon**; riječ je o konfiguraciji deset *sefirota*, pa će stoga biti na djelu sjedinjenje sefirota, zapravo *parcufima*, s muškim predznakom i *parcufima* sa ženskim predznakom:

Muški su parcufim: **Abba** („Otac“), **Zeir Anpin** („Malo lice; Sin“); *ženski* parcufim su: **Imma** („Majka“), **Nukva** („Kći“). Erotika na razini Boga sastoji se u ljubavnom sjedinjenju parcufoa *Abba* i *Imma*, *Zeir Anpin* (predstavljen sefirom *Tiferet*) i *Nukva* (sefira *Malkut*)¹².

3.1 Praksa *jihudim*

Jihudim (ujedinjavanje, hebr: מִיּוּדוּת) je praksa duše *Jehida*, a sastoji se u **objedinjavanju Božjih imena** u ono bezimeno koje je

¹² Langer (1989), str 99:" Kada se muškarac i žena u svetoj čistoći nalaze u spolnom sjedinjenju, oni su tada uzrok tome da se i nebeski sefiroti Tiferet i Malkut...sjedinjuju (...), a iznad njih sjedinjuju se 'licem u lice' svi viši svjetovi"

najdublji temelj i izvor sveg postojanja – *En Sof*. U Kabali pod izrazom *jihudim* mislimo na:

1. Sjedinjenje sefirota *Tiferet* (kao predstavnika parcufo *Ze'ir Anpin*) i *Malkut* (istovjetna parcufo *Nukva*). Na razini fizičkog tijela *Tiferetu* odgovara položaj u grudnom košu (ili dijafragmi), a *Malkutu* odgovara položaj u ustima kao organu govora (komunikacije). *Malkut* je sefira kojom emanira Božji atribut kraljevanja što podrazumijeva komunikaciju, dakle govor.

2. Sjedinjenje, doslovno *erotsko*, muškog vida Boga (parcufo: *Ze'ir Anpin*) i ženskog vida (parcufo: *Nukva*). Naravno da je to sjedinjenje neka vrst replike erotskog sjedinjavanja muškarca i žene ili, možda obrnuto: ljudsko sjedinjavanje je blijeđa *replika* Božjeg sjedinjavanja. Interesantno je spomenuti da se činom erotskog sjedinjavanja muškarca i žene može *teurgijski* djelovati, po Kabali, na sjedinjavanje u okrilju Boga muškog i ženskog vida – upravo na to se misli kada se govori o *erotici* Kabale. *Jihudim* (יְהוּדִים) je na neki način *yoga*¹³ u Kabali, objedinjavanje sefirota na svim razinama:

3.2 U duši *Nefeš*: *sjedinjavanje* unutar fiziologije tijela

Koja je veza između **pranayame** i **erotike** u Kabali?

Pranayama označuje svjesno upravljanje životnom energijom koja kola našim tijelom (u yogi se ta energija zove *prana*). Svako čovjekovo djelovanje je neko psihofizičko stanje i kao takvo praćeno je odgovarajućim ritmom disanja. Ako svjesno ne promijenimo taj ritam onda će i dalje trajati ono psihofizičko stanje koje tom ritmu odgovara; isto tako tim psihofizičkim stanjem bit će energijski

¹³ Naziv „yoga“ dolazi od korijena *yug*: ujarmiti, svezati zajedno.

podržavano djelovanje koje mu korelira. Zbog toga, ako ne želimo robovati svojim nagonским impulsima nego njima gospodariti, onda moramo dovesti pod svoju kontrolu i obrazac disanja i promijeniti ga u onaj obrazac koji korelira nekom drugačijem psihofizičkom stanju a samim tim i nekom drugačijem djelovanju. Zbog toga je važna uloga *pranayame* u životu jednog kabaliste ukoliko on ne želi robovati svojim zlim porivima (*jecer hara*). Preporuča se praksa dubokog **trbušnog disanja** i **pročišćavajućeg** disanja (*nadi šodhana disanje*). Za praktičnu izvedbu potrebna je neposredna uputa kvalificiranog učitelja.

Kroz praksu yoga-asana *sjedinjaju se* oni **dijelovi tijela** koji su posebno dinamizirani (osnaženi). Kad se radi pranayama tada prakticirati *jihudim* na glavne tijekove snage (*prana*) u tijelu, osobito *jihudim* energije zdjelice – *apana-vayu* i grudiju – *prana-vayu*, u Kabali njima korespondiraju sefiroti **Jesod** i **Tiferet**. *Jihudim* na razini **disanja** znači jedno objedinjavanje dva vida daha: *prana-vayu* koji ima uhodani smjer kretanja prema gore, i *apana-vayu* koji ima uhodani smjer kretanja prema dolje. Preneseno na praksu Kabale to znači objedinjavanje (*jihudim*) sefirota **Jesod** i **Tiferet**.

Na primjeru asane **Bhuđangasana** („Kobra“):

Leći na trbuh i usmjeriti pažnju na obje ruke i dno leđa; emotivno se uživjeti u područje zdjelice; dok izvodimo asanu misliti na vrlinu istinoljubivosti (*emet*) i na Božji atribut *Svemu-izvor-biti* (**Jesod**). Na višem stupnju prakse predočiti mjesto na tijelu Adam Kamdona koje odgovara zdjelici.

Ili za asanu **Pašćimotanasana** („Sklopka“):

Leći na trbuh i usmjeriti pažnju na grudni koš; emotivno se uživjeti u područje grudiju; dok izvodimo asanu misliti na vrlinu milosrdnost (*rahamim*) i na Božji atribut *Ljepota* (**Tiferet**). Na višem

stupnju prakse predočiti mjesto na tijelu Adam Kadmona koje odgovara grudnom košu.

Ili za asanu **Halasana** („Plug“):

Leći na trbuh i usmjeriti pažnju na obje noge; emotivno se uživjeti u područje nogu; dok izvodimo asanu misliti na vrlinu povjerenje (*bitahon*) i iskrenost (*temimut*) i na Božji atribut *Pobjeda* (**Necah**) i *Slava* (**Hod**). Na višem stupnju prakse predočiti mjesto na tijelu Adam Kadmona koje odgovara nogama.

3.3 U duši *Ruah*: sjedinjavanje duševnih moći (mentalnih stavova)

U praksi kontrole zlih poriva (*jecer hara*) objedinjuju se one duševne moći (mentalni stavovi) koje pripadaju „muškim“ sefirotima –na *lijevoj* strani Stabla života (*Bina*, *Gevura*, *Hod*), s više „ženskim“ sefirotima smještenim na *desnoj* strani Stabla (*Hokma*, *Hesed*, *Necah*). To znači u postupanju s lošim porivima postupati tako da im pristupimo:

Intelektualno, analitički – *Bina*, ali u duhu cjelovitog uvida – *Hokma*¹⁴;

u davanju – *Hesed*, ali usklađenim s opravdanim uskraćivanjem – *Gevura*;

¹⁴ *Sefer Jecira* 1,4: *haven b'hokma, v'hakam b'vina* (razumij s mudročću, mudrj s razumom)

u svladavanju prepreka na putu – *Necah*, ali povezano s ustrajnošću – *Hod*.

U području erotike postoje **zli porivi** (*jecer hara*) i to su svi oni u kojima se čovjek srozava na razinu pukog biološkog bića i pritom zaboravlja drugog čovjeka kao osobu. Tim porivima odgovaraju specifična psihofizička stanja koja su praćena pripadnim ritmom disanja. Ukoliko čovjek odluči ne slijediti zle porive u svojoj spolnosti tada može koristiti i takve obrasce disanja (vrste pranayame) koji se energijski ne slažu s onima koji prate zle porive. Koji su to zli porivi u području erotskog života?

Prije svega to je **hedonistička samoživost** koja se sastoji u težnji da se pod svaku cijenu zadovolji momentalni hedonistički prohtjev.

3.3.1 Meditacija na erotsko uzbuđenje

Ta meditacija je relevantna za Kabalu jer pokazuje put *uzdizanja* od jedne tjelesne senzacije do viših razina duše u svjetovima *Jecira*, *Beria*, *Acilut* i *Adam Kadmon*:

Pažljivo promatrati rast erotskog uzbuđenja u *tijelu*;

Vidjeti lik erotskog uzbuđenja u duši *Ruah*;

Promisliti doživljaj snage uzbuđenja u duši *Nešama*;

Čuti smisao koji duša *Haja* čuje u Božjem govoru.

Sjediniti se, snagom kreativne imaginacije, s čistom biti Božjeg atributa *Biti-izvor-života* u tijelu *Adam Kadmona*.

3.4U duši *Nešama*: sjedinjavanje vrlina

U čudorednoj praksi primjene vrlina (*lehagiv musari*) nastoji se objediniti vrline pripadne sefirotima na *lijevoj* („muškoj“) strani

Stabla sa onima na *desnoj* („ženskoj“) strani Stabla. To znači, govoreći konkretno:

Nesebičnost (*bitul*) mudrosti harmonizirati s radošću (*simha*) intelektualnog rada;

Pristup u ljubavi (*ahava*) harmonizirati s većom ljubavi (strahopoštovanjem: *jirat JHWH*) spram Boga; Povjerenje u Boga (*bitahon*) harmonizirati s iskrenom zahvalnošću (*temimut*) prema njemu. Isto tako treba objedinjavati i sve sefirote na *okomitoj* srednjoj osi Stabla: *Malkut – Jesod – Tiferet – Keter*. Vrline koje tim sefirotima odgovaraju su redom: poniznost (*šiflut*), istinoljubivost (*emet*), milosrđe (*rahamim*), vjera (*emuna*) i užitek u služenju Bogu (*ta'anug*).

3.5 U duši *Haja*: *jihudim* Božjih imena

Na *lijevoj* strani Stabla života su imena strogog i pravednog Boga: Elohim i Elohim C'vaot; na *desnoj* su strani imena milosrdnog Boga koji oprašta ljudima njihove grijehe: Jah, El, Adonai C'vaot. Potrebno je prakticirati objedinjavanje (*jihudim*) svih Božjih imena. Postoji i tehnika objedinjavanja **slava** u četveroslovnom imenu (Tetragramaton, hebr: *Šem Hameforaš*). Ali jedno objedinjavanje – ljubavno sjedinjavanja (*jihudim*) koje se najčešće spominje u židovskoj mističkoj praksi, samim tim i u Kabali, je ljubavno sjedinjavanje „muškog“ vida Boga – **Adonai** (הוהי), i „ženskog“ vida, zapravo Božjeg prisustva na zemlji, a to je **Šehina** (הַיְיָוָה). Naravno da to sjedinjavanje treba shvatiti metaforički, ali se ono, da bi mistički doživljaj bio što snažniji, opisuje snažnim erotskim terminima čak štoviše ponegdje se i oslikava kao ljubavni zagrljaj muškarca i žene.

3.5.1 Molitva i orgazam

Ono što je **orgazam** za *tijelo* to je **molitva** za *dušu*: u prvom slučaju to je potpuno predavanje *prirodi*, u drugom to je potpuno otvaranje i predanost *Bogu*¹⁵. U orgazmu čovjek gubi i zaboravlja sebe i predaje se Prirodi, bez kontrole, bez zadržke, ali ostaje svjestan sebe, (za razliku kad sniva). U molitvi čovjek odlaže svoju sebičnost i u potpunoj otvorenosti izlaže sebe Bogu, bez zadržke i bez skrivenih primisli.

1. Arhetip za orgazam upućuje na sefira **Jesod**: Bog kao temelj svega i izvor sveg života – u svijetu *Acilut* izgovoren kao Božje ime *EL HAJ ŠADAI* – emanira u snagosni vid svog atributa (arhandeo *Gabriel*) što čovjeka inspirira na djelovanje u znaku vrline *emet* (istina), pa prelazi u mnoštvo likova Atributa (anđeoski skup *Heruvim*) od kojih je u znaku dobra (*jecer hatov*) „sebe-ozbiljenje-u-istini“. Konkretna pojava (egzistencijalni događaj) u svojoj čistoći i dobroti je orgazam. Odgovarajuća **praksa** je slijedeća:

Na razini *Adam Kadmona*: *jihudim* sefirota Tiferet i Malkut.

Na razini svijeta *Acilut*: Zazivanje Božjeg imena *El Hai Šadaj* u molitvi (*t'fila*).

Na razini svijeta *Beria*: život u istini (*emet*) i sebe-ozbiljivanje kao živog, spolnog¹⁶ bića.

Na razini svijeta *Jecira*: Kontemplacija *onog lika* živog bića¹⁷ koje utjelovljuje Božji atribut izviranja i utemeljivanja života (*Jesod*);

¹⁵ Franz Rosenzweig u tumačenju *Pjesme nad pjesmama* prepoznaje istovjetnost erotske i religiozne strasti.

¹⁶ Riječ „seks“ ima podrijetlo u latinskoj riječi „sectum“ što znači *odvojen /po spolu/*.

¹⁷ Koje bi to bilo živo biće i kako ono izgleda? Može li kabalist u *tijelu unutarne slike* vidjeti oblik (vizualni aspekt) Božjeg atributa, kao što u tijelu unutarnjeg pokreta može osjetiti kretanje snage Božjeg atributa. Može li se vidjeti, unutarnjim okom, Božja mudrost; ima li ona svoj vizualni

nikako **ne** kontemplirati likove koji ne čine vizualni vid Božjeg atributa: to su „zli anđeli“ odnosno likovi koji vode u područje zlih poriva (*jecer hara*).

Na razini svijeta *Asija*: Spolni život s voljenom osobom u realnom, fizičkom svijetu.

Utemeljitelj hasidizma **Baal Shem Tov** (1698-1760): „Molitva je spolno sjedinjenje sa Šehina“ („prayer is *zivug* (coupling) with the Shechinah“)¹⁸.

Molitva jest slična orgazmu, ali koji je algoritam hoda (*metoda*) do tog orgastičkog prepuštanja cjelini koja nije priroda – kao u *orgazmu*, nego je Bog. Nužne sastavnice takve molitve su snažna vjera (*emuna*) i transcendiranje (*lehit'alot*). Transcendiranje bi trebalo ići putem koji već jest u prostoru Božjem, koji u sebi sadrži Božju narav, a to su **Božji atributi**. Onako kako *Bog* kroz svoje attribute silazi do čovjekove duše i tijela, tako isto *čovjek* kroz očitovanja Božjih atributa u svojem tijelu, emocijama, mišljenju i govoru može uzlaziti k Bogu; to su **postupci** Kabala prakse:

U svijetu *Adam Kadmona*: *D'vekut, jihudim*

U svijetu *Acilut*: Molitva, zazivanje Božjih imena

U svijetu *Beria*: *Lehagiv musari* (život u vrlini)

U svijetu *Jecira*: *Lehaknia et jecer hara* (svladavanje zlih poriva)

U svijetu *Asija*: *Asane, pranajama*

aspekt pa se on može opaziti unutar čovjeka, unutarnjim okom ili u tijelu unutarnje slike?

¹⁸ *Tzavaat HaRivash* chapter 68

3.5.2 Zazivanje Božjih imena

No, i *svaki* od tih postupaka pojedinačno može biti put (*metoda*) ako se koristi pod vidom pripadnog svijeta (*olam*). Na primjer **zazivanje Božjih imena**:

1. Primjer: sefira *Malkut*

Adam Kadmon – Predočiti svezu Imena i odgovarajućeg mjesta na tijelu AK; **Adonai HaArec** – *usta* na tijelu AK;

Acilut – Obratiti se Imenu u molitvi; podastrijeti svoju dušu pred Bogom; moliti se Imenu za poniznost i uspostavu dobrih odnosa s ljudima;

Beria – Doživjeti u sebi kao pokret snage; uz Ime vezati vrlinu poniznosti (*šiflut*);

Jecira – Proosjećati Božje Ime; Božje Ime gledati u sebi kao neku sliku, uz Ime vezati emociju ljubavi;

Asija – Zazivanje čujnim glasom; misliti Ime u sebi i istodobno biti svjestan odgovarajućeg dijela tijela (usta).

2. Primjer: sefira *Jesod*

Adam Kadmon: *El Hai Šadai* – zdjelica na tijelu AK;

Acilut: Moliti se Imenu *El Hai Šadai* za sebe-ozbiljenje u istini;

Beria: Uz ime vezati vrlinu istinoljubivosti (*emet*);

Jecira: Uz Ime vezati emociju ljubavi;

Asija: ponavljati Ime, istodobno biti svjestan odgovarajućeg dijela tijela (zdjelica).

3.6 U duši *Jehida*: *d'vekut* i *jihudim* Božjih atributa

Pod *erotikom* općenito razumijemo ujedinjavanje različitih bića; ***d'vekut*** označuje jedno priljublivanje, spajanje u ljubavi, doslovno

priljepljivanje (hebr *devek*: ljepilo), ujedinjavanje bića na različitim razinama bitka – čovjeka i Boga, pa stoga nosi u sebi bitne odlike erotike. U knjizi *Postanak* 2,24 nalazimo tekst:

„Stoga će čovjek napustiti svoga oca i majku da prione uza svoju ženu i bit će njih dvoje jedno tijelo.“

U izvorniku tekst glasi, *transliterirano*:

al-ken, ja'azav iš et-aviv, v'et-imo; **v'davak** beišto, v'haju **levasar ehad**.

Razmotrimo pomnije dio teksta: „Muškarac (*iš*) će se **prilijepiti** (*v'davak*) za svoju ženu (*b'išto*), i bit će **jedno tijelo**¹⁹ (*basar ehad*).“

Kad se muškarac *prilijepi* za ženu i postanu *jedno tijelo* – što je to ako ne slika erotskog događaja?

Stoga će i *d'vekut*, priljepljivanje čovjeka za Boga dok ne postigne jedinstvo s Bogom također imati bitne odlike *erotskog* događaja: priljepljivanje i spajanje u jedno. Doduše, na *fizičkoj* razini to priljepljivanje odnosi se na fizička tijela koja se sjedinjuju u činu ljubavi; u odnosu čovjeka i Boga to sljepljivanje nije mišljeno doslovno, jer se događa na razini odnosa u *duhu*, u činu vjere. Prije svega, u činu *molitve*, a ova ima, kako smo to pokazali u poglavlju 5.2, sličnosti i ključni moment erotskog događaja, a to je orgastička narav molitve.

Jihudim Božjih atributa je jedno sjedinjavanje, više od onog između Boga i čovjeka koje se zbiva u praksi *d'vekut*. Svi Božji atributi (od uzvišenosti do kraljevanja) harmonično su povezani u skladu i ljepoti i tvore ono što se u Kabali zove Adam Kadmon. U Bogu su skladno povezani mudrost i umnost, milosrđe i pravda, pobjeda i slava, kraljevanje i uzvišenost, ljepota i izvor svega. No,

¹⁹ Hebrejska riječ „basar“ može se prevesti kao *tijelo*, ali i *meso* (misleći pritom na putenost tijela)!

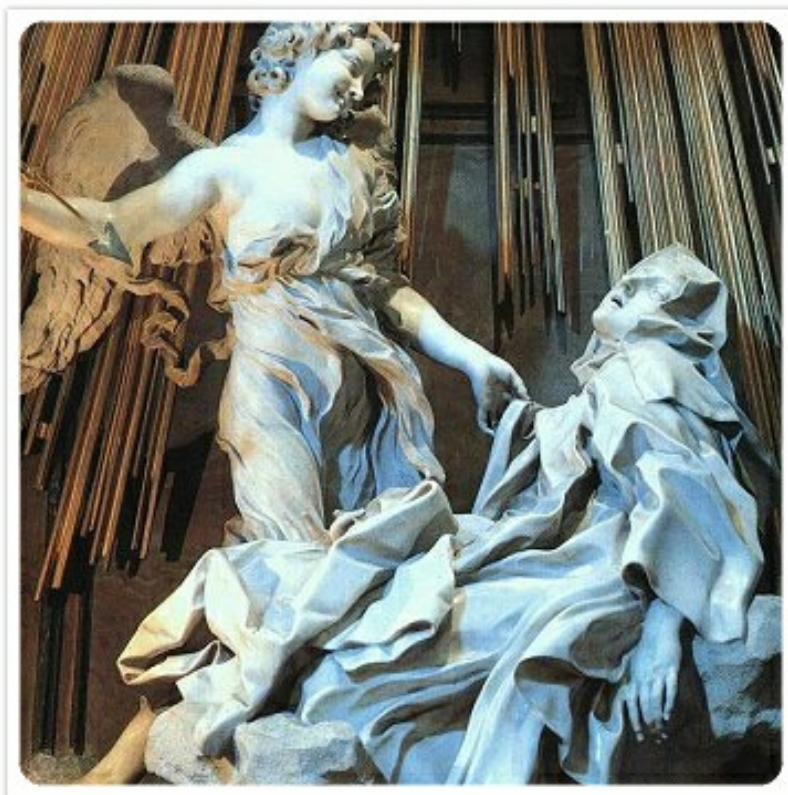
naročito se naglašava jedinstvo između Boga kao **transcendentnog**, **muškog** vida Boga i **imanentnog**, **ženskog** vida Boga koji se naziva **Šehina** (שְׁחִינָה) ²⁰. Bog kao *transcendencija* – predstavljen je kao parcuť („lice“) **Ze'ir Anpin** (doslovno: „malo lice“, ili „sin“) – što odgovara zajednici šest sefirota od *Hesed* do *Jesod*, a predstavljeni su jednom sefira, **Tiferet**; Bog kao *imanencija*, tj. prisustvo, boravak u ovom svijetu *Asija*, predstavljen je kao parcuť (lice) **Nukva** (doslovno: „kći“) – što odgovara sefira **Malkut**.

Dokle god traje jedinstvo, koje se rado predstavlja kao *erotsko* sjedinjenje, naročito u knjizi **Zohar**, dotle u svijetu vladaju mir i blagostanje. Kada dođe do „razvoda“ (hebr: *g'rušim* מִי שֶׁיָרַג, *Šešina* u *izgnanstvu* (*galut*: תּוֹלַדוֹת), tada u svijetu zavlada svako zlo, nemir i bijeda. Zato kabalisti, naročito unutar hasidizma, prije svakog čina naglašavaju s punom pomnošću (*kavana*) da to čine radi “sjedinjenja Svetoga, neka bude blagoslovljen, i njegove *Šešina*.” To sjedinjenje se rado predočuje erotskim predodžbama, budući da se *erotska* žudnja shvaća kao najснаžniji *simbol* jedinstva i težnje za cjelinom. I zaista, *erotska* žudnja u ljubavi je ona *snaga* koja dijelove živoga i živa bića, drži zajedno u skladnoj cjelini. Ljubav Božja se može shvatiti kao ona ljubav koja drži čvrsto povezane Božje attribute u skladnoj cjelini zvanj Adam Kadmon, metaforički nazvanj „Stablo života“ (*ec hajim*). Tom istom ljubavlju održava se i cjelovitost ljudskog tijela. I u

²⁰ Scholem (2013), str 140: "U talmudskoj literaturi pod riječju *Šehina* - doslovno boravak, naime Boga u svijetu - razumljelo se ništa drugo do sam Bog u njegovj sveprisutnosti i djelatnosti u svijetu, a posebice u Izraelu."

tome leži moguća korespondencija između ljudskog tijela i tijela AK, pa onda i mogućnost *iscjeljivanja* ljudskog tijela kroz imaginativno spajanje s onim dijelovima tijela AK koji *korespondiraju* dijelovima ljudskog tijela koje treba *iscijeliti* (nanovo uspostaviti cijelima, tj. zdravima).

3.7 Sjedinjavanje čovjeka i Boga u tijelu

Bernini, Ekstaza sv. Terezije Avilske (na oltaru crkve Santa Maria della Vittoria u Rimu)

3.7.1 Orgazam i ekstaza

Ima nešto istovjetno u slobodnom prepuštanju koje je prisutno u orgazmu i onog prepuštanja koje se zbiva u mističkom doživljaju *prepoznavanja* istovjetnosti ljudskog bića i najvišeg bića – *Boga*. U oba slučaja čovjek je sretan ukoliko briše granice koje razdvajaju čovjeka od Apsoluta (najviše Svijesti, Boga). U kašmirskom šivaizmu

to brisanje granica zove se *išvarapratyabhiđnja*. U orgazmu se zbiva brisanje sebe u tom smislu da čovjek otpušta, oslobađa se nakupljene snage koju predaje drugom biću – partneru, i kroz to – novom stvorenju (djetetu).

Orgazam predstavlja doživljaj u kojem se uživatelj predaje u sladostrasnom grču i opuštanju nekoj njemu *nepoznatoj* tajnovitoj cjelini (pripadnoj Prirodi); mistička **ekstaza** je doživljaj u kojem se mistik predaje njemu *poznatoj* cjelini ili punini smisla – Bogu. Ta dva doživljaja liče jedan drugom:

- a) prati ih doživljaj *transcendiranja*, blaženog nestajanja (u Prirodi, odnosno u Bogu);
- b) Praćeni su vrhunskim *užitkom* (tijela i duha)²¹.

Koja je praksa postizanja orgazma odnosno mističke ekstaze. Očito, postizanju prvog služi erotski čin, a postizanju drugog praksa molitve.

3.7.2 Theosomatika

*Theosomatika*²² se bavi pitanjem je li moguće doživljaj Boga pretvoriti u *somatski* izraz; kako pokretima tijela izraziti svoj doživljaj susreta s Bogom, i povratno, kako tim istim somatskim izrazom ili simbolom *evocirati* (nanovo pobuditi) doživljaj susreta s Bogom. Na pr. imam doživljaj da Bog unosi svoje blaženstvo u moje tijelo; mogu li taj doživljaj nekako simbolizirati, a potom tim istim simbolom –

²¹ Berninijeva skulptura „Ekstaza svete Terezije“ dobra je ilustracija naše usporedbe orgazma i ekstaze.

²² Izraz *theosomatika* izvodim iz grčke riječi *theos* = Bog i *soma* = tijelo.

koji bi se sastojao od nekog unutarnjeg pokreta praćen slikom blaženstva – evocirati stanje blaženstva u meni?

Prikaz Božjeg blaženstva na osjetilan način, putem slike, tona, pokreta, volumena, čini bit ljepote. Prikaz Božjeg blaženstva u duhu kao žive slike čini bit mistike. Uživati u životu znači to da Bog svojim blaženstvom prožima naše življenje.

Kako ozbiljiti susret s Bogom, biti u odnosu s Njim?

1. Čitati Božju riječ kako je zapisana u Bibliji;
2. Vršiti zapovijedi (*micvot*) što ih je Bog dao u Bibliji („Levitski zakonik“);
3. Govoriti Bogu u molitvi;
4. Čuti što Bog govori.

Bog unosi svoje blaženstvo u organska tijela i time ona postaju *živa*; osjećaj blaženstva u živih bića stvara u njima *ljubav* (eros) prema drugim bićima; dokle god Bog *održava* svoje blaženstvo u živim bićima dotle ona ostaju *živa*; kad povuče svoje blaženstvo ona *umiru*.²³

Ako je *theosomatika* vrhunski (božanski) *erotski* čin kojim kabalist ujedinjuje duhovni uvid (*theos* – muški vid Boštva) i odgovarajući tjelesni pokret (*soma* – ženski vid) onda će tjelesni pokret koji simbolizira jedinstvo (spajanje muškog i ženskog) imati odlike erotskog doživljaja.

U indijskom *tantrizmu* to sjedinjenje se sastoji u buđenju Kundalini – energija *Šakti* (ženski vid) koja leži uspavana u dnu kralježnice (*Muladhara čakra*), budi se i uzdiže se kroz sve čakre da bi se sjedinila sa *Šivom* (muški vid Boštva). I, upravo taj psihofizički

²³ To izriče i Psalam 104,29-30

dogadjaj je ono što tražimo za tjelesni simbol u theosomatici. U smislu tantričke prakse moguće je u *Kabala* praksi erotsku pobuđenost u reproduktivnim organima sublimirati u snagu koja se podiže od sefira *Jesod* (zdjelica) preko *Tiferet* (grudi) do *Keter* (tjeme). Uzdizanje snage sefira *Jesod* i spajanje sa sefira *Keter* prenosi se na ujedinjenje (*jihudim*) ženskog vida Boga (*Šehina*) i muškog vida (JHVH).

3.8 Praksa *objedinjavanja* na svim razinama svjetova

U Kabali, na najvišoj razini prakse, objedinjavanje (*jihudim*) treba raditi na *parcufimima*, tj. imaginativno ih objedinjavati, i to: Arik Anpin & Ze'ir Anpin, Abba & Imma, Ze'ir Anpin (predstavljen sa sefira *Tiferet*) & Nukva (sefira Malkut). No, osim toga, u redovitoj, svakodnevnoj praksi Kabale, objedinjavanje se može i treba vršiti u svim svjetovima.

1. Na razini svijeta **Asija**, u fizičkom tijelu:

Raditi asane za *Tiferet* i asane za *Nukva*:

U pranayami povezati (objediniti) udah za grudi (*Tiferet*) s udahom za abdomen (*Nukva*)

2. Na razini svijeta **Jecira**, na razini emocija:

U svakodnevnom životu prakticirati kontrolu zlih poriva (*jecer hara*)²⁴: dobre porive čvrsto povezivati s umnim uvidom u dobra djela koja treba činiti.

²⁴ Kontrola zlih poriva (*lehaknia et jecer hara*) sastoji se u odvratanju pažnje od *negativnih* prizora u svijetu te njeno usmjeravanje na *pozitivni* vid događaja.

3. Na razini svijeta **Beria**, u kojem duša *Nešama* osvještuje kretanje snage u tijelu:

Življenje u vrlinama – čvrsto povezati s Božjim govorom; vrlinu *bitul* s vrlinom *simha*; vrlinu *ahava* s vrlinom *jirat JHVH*; vrlinu *bitahon* (povjerenje U Božju pobjedu) i *temimut* (iskrenu zahvalnost Bogu); vrlinu poniznosti (*šiflut*) i vjere (*emuna*).

4. Na razini svijeta **Acilut**, u svijetu govora:

Povezati (*jihudim*) Božja imena: *Ehje* i *Adonai haArec*; *Jah* i *Elohim*; *El* i *Elohim*; *Adonai c'vaot* i *Elohim C'vaot*.

5. Na razini **Adam Kadmon (AK)**, predstavlja arhetip iskonskog čovjeka koji se projicira, *imaginativno*, u ljudsko tijelo:

Povezati „dijelove tijela“ Adam Kadmona: vrh glave *AK (Keter)* i usta *AK (Malkut)*

Desnu stranu lubanje (*Hokma*) i lijevu stranu (*Bina*); desnu ruku (*Hesed*) i lijevu ruku (*Gevura*); grudi *AK (Tiferet)* i zdjelicu *AK (Jesod)*; desnu nogu (*Necah*) i lijevu nogu (*Hod*).

4. Eros i Bog

4.1 Pojam Boga u Kabali

U početku, ili prije početka svega, postoji ono **bezgranično**, neiskazivo **En Sof** (*en=bez; sof= granica*). *En Sof* je i **bezlično** (*Lo iši*) Kad se unutar tog *Bezgraničnog* (Jaspers to naziva „Sveobuhvatno“) javi neko vrtloženje onda to upućuje na postojanje neke **volje**²⁵ koja hoće svijet da bi se u njemu ozbiljila, očitovala, sebe-ogledala. Postojanje volje u onom bezgraničnom upućuje na postojanje nekog *Tko* koje ima volju, koje hoće nešto, koje hoće stvoriti svijet da bi se u njemu očitovao, i, to je ono što zovemo Bog. U području religije, u horizontu religijske predodžbe, izvor sveg postojanja odmah je predočen kao Bog. Pogledajmo kako se u Kabali razmatra postojanje Boga kao nekog individualnog bića. Najprije S. Drob u knjizi *Symbols of Kabbalah*:

“Stvaranjem treće sefira, Bog je počeo postojati kao individualno biće (*Elohim*), ali on još uvijek nije „Ti“ kojemu se čovjek obraća u molitvi. Po kabalistima to se zbiva tek s dolaskom šeste sefira, *Tiferet*, koja usklađujući božje milosrđe i sud, biva izjednačena s najuzvišenijim imenom Boga – YHVH.”²⁶

Onako kako se iz pupoljka razvija *cvijet* tako se iz Božje punine razvija *svijet*. Sve je u Bogu sadržano: On jest ta **u-samoj-sebi-sve-sadržavajuća-punina**²⁷. Bog je ona *volja* koja iz te punine pro-izvodi sva bića:

²⁵ Vidi objašnjenje pojma volje u Leksikonu

²⁶ S. Drob, *The Symbols of Kabbalah*, str 195

²⁷ Hebr m□ leut (אֵלֶּיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ)

a) Svojim govorom: iz Punine koja u sebi sadrži sva moguća imena (*Punina-imena*), On doziva u postojanje tako da naredi da nešto bude (*J'hi or vaj'hi or*).

b) Iz Punine sebe kao snage (*Punina-snaga*) stavlja u pokret proces stvaranja određenim imenom zvanog bića.

c) Iz Punine sebe kao mnoštva likova (*Punina-likovi*) Bog odabire onaj pojedinačni lik u kojem će se uspješno odvijati razvoj snage u procesu stvaranja bića.

Takva je punina koja stvara; je li Ona neki svjesni *Tko* – Bog? Ili joj to svojstvo subjekta (biti osoba) pridaje čovjek po analogiji svoje osobnosti, svjesnosti, htjenja, emocija). Ili obrnuto, *Bog* je sve to: osoba, volja, govor, snaga, a čovjek je tek blijeda replika tih svojstava pa je čovjek osoba, jer postoji Bog koji je Osoba, Bog koji je Volja koja, Bog koji je govor, Bog koji je snaga.

U početku bijaše punina i ta punina ima volju, ona govori, dinamična je, i sebe razvija u bezbroj likova. Ta punina je Bog.

Punina sebe razvija kroz svojih deset atributa; njihov put ide od onog Bezgraničnog (*En Sof*), preko svijeta *Acilut* – razina Božjeg govora, svijeta *Beria* – razina kretanja Božje snage, svijeta *Jecira* – razina Božjih likova do ovog fizičkog, vidljivog svijeta *Asija*. Tako svako stvorenje možemo smjestiti u matricu koja određuje položaj bića u dimenziji Božjih atributa i dimenziji svjetova (*olamot*).

4.2 Bog i blaženstvo

Ono izvorno erotičko u Boga koje je na razini *En Sof*, pojavljuje se u ovom svijetu *Asija* kao fizički doživljaj u tijelu. Ako tražimo onaj duboki, tajnoviti smisao tjelesnog doživljaja treba ga tražiti u Bogu koji je izvor i temelj (*jesod*) svega životnog (i erotskog). Ono

tajnovito iz *En Sofa* događa se kao ovaj tu tjelesni doživljaj, ali što je taj doživljaj, što je ovo tu u što je ono izvorno iz *En Sofa* emaniralo? Čime, kojim to svojim odlikama ovaj tjelesni doživljaj u-tjelovljuje tajnovitu bit emaniranu iz *En Sofa*?

Ono u visini i ovo-tu

Ako je *ovo-tu* erotski doživljaj kojeg osjećam kao neki užitak, što je pritom *Ono-u-visini*?

Bog jest i hoće biti, to govori i njegovo ime „*Ehje ašer Ehje*“. Htjeti *biti* jednako je *živjeti*. (Nietzsche govori : »Bitak – o njemu nemamo druge predodžbe, no živjeti. – Kako dakle nešto mrtvo može biti?«.)²⁸

Iz toga što Bog hoće *biti*, slijedi Bog hoće **život**, jer njegovo biti jest htjeti, moći i znati biti. Zbog toga što hoće *život* Bog stvara živa *bića* i općenito život na Zemlji. Živa bića su konkretna manifestacija njegove volje za biti, a to se zbiva kroz život koji se zbiljski događa kao živa bića.

Biti je bolje od ne biti; iz toga slijedi da je život bolji od smrti. Po čemu je bolji? Naime, i život i smrt jesu; što je to u onom jest života (u bitku života) što ga čini boljim od smrti?

Po onom što Bog unosi u život, a to je **blaženstvo** (sanskrt: *ananda*; hebr: **ošer**) koje je inherentno Božjem bitku. Bitak i blaženstvo koje dolazi od Božjeg bitka, čine život boljim od smrti. To blaženstvo koje je unutarnja odlika života čini bit ljubavi i ljubavi je stalo do života, a smrti nije stalo. Ta slatkoća života jest tajna ljubavi kao poriva da se rađa život:

Da se u ljubavi susreću muškarac i žena;

Da se tijelom sjedinjuju („i bit će njih dvoje jedno tijelo“)²⁹ i pritom uživaju;

²⁸ Friedrich Nietzsche: *Werke III*. (hrsg Schlechta), str.548

²⁹ Post 2,24: v'haju levasar e□ad.

Da žene rađaju djecu i da su oboje sretni kad se pojavi novo živo biće (njihovo dijete).

Erotski uživati (*u-život-unositi*) znači živjeti tako da ono Beskrajno unosi svoje blaženstvo u golo biti jednog konačnog bića, na pr. čovjeka.

Bog (Najviši um i snaga) je prisutan u čovjekovom erotskom uzbuđenju, ali On nije istovjetan njemu (erotsko uzbuđenje *nije* Bog!), nego *nadilazi* to u čemu je prisutan, jer je Stvoritelj toga. Bog *jest* u stvorenju, ali ga *nadilazi* kao njegov Stvoritelj. Znači, kontemplirajući dano uzbuđenje u tijelu, čovjek se uzdiže do Onog koji je *stvorio* to isto u našem tijelu – to je najviše blaženstvo (*ananda*) koje *nadilazi* svaki užitak povezan s tijelom.

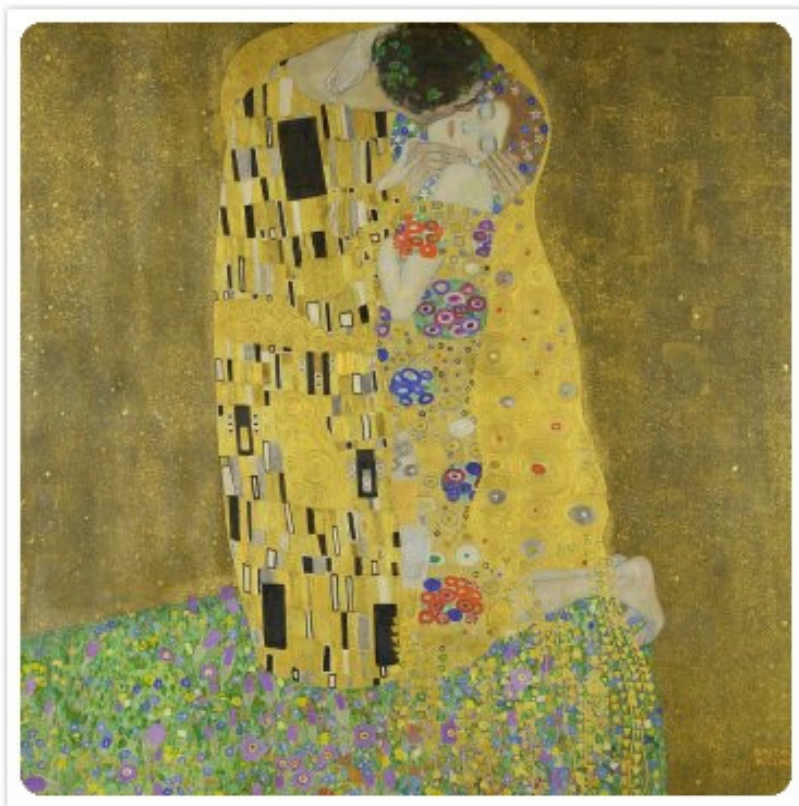
Onako kako je čovjek stvoren od Boga, proistekao iz Njega u slijedu razina svjetova (*arba olamot*), tako će se, ali obrnutim slijedom vratiti Bogu. Kada je riječ o vraćanju tijela to je *smrt*; vraćanje u duhu, još za života, je **ekstaza** i sjedinjenje s Bogom (*unio mystica*). No, u toj mističkoj ekstazi postoji nešto nalik orgazmu, jer kao što pri orgazmu čovjek „nestaje“, gubi se u totalitetu *Prirode*, tako i u ekstazi čovjek nestaje, gubi se u totalitetu koji je *Bog*.

Pjesma nad pjesmama počinje stihovima :

„Poljubi me poljupcem usta svojih,
Ljubav je tvoja slađa od vina.“ (Pj 1,2)³⁰

³⁰ U izvorniku: jišakeni minšikot pihu, ki tovim dode□a mijajin.

4.3 Bog stvara ljubav (eros)

Gustav Klimt: Poljubac

Bog je najviša, bezgranična svijest, ali kao zbiljski, djelatni *subjekt* pa je stoga duh. Upravo to nedostaje indijskoj filozofiji: u njoj je svijest visoko uzdignuta i ima veliku vrijednost, ali samo kao najviša svijest u bogova pa je stoga Svijest, ali nikada nije postavljena kao djelatni subjekt u čovjeku, kao duh.

U Kabali Bog je postavljen kao onaj koji je uzvišen nad svime, ali ne odvojen i stran svijetu nad kojim je uzvišen, nego postavljen kao beskrajni izvor svega postojećega, emanira kao sefira *Keter*. Ljubav u

Boga očituje se kao najviše blaženstvo (*ta'anug*) i sebe-transcendiranje u blaženu, slatku i smirenu Jednost svega – jednog Boga (u židovstvu Bog je *jedan*). U svojoj vjeri (*emuna*) vjernik svoju fragmentiranost ocjelovljuje, pa time i iscjeljuje u blaženoj jednoti Boga i predaje *svoju* volju nadmoćnoj *Božjoj* volji (*racon*). Eto, to je onaj tajnoviti *smisao* što ga kabalist doživljuje kada gleda sliku nečeg ovosvjetskog erotičnog (erotike u *Asija* svijetu); to je onaj duboki smisao koji se krije u svakom konkretnom erotičnom doživljaju. Navedeni *ta'anug* (blaženstvo), *emuna* (vjera) i *racon* (volja) odlike su pripadne najvišoj sefira *Keter* koji je kruna nad svime, Bog u svojoj uzvišenosti ³¹ (1. Ljet 29,11).

Bog je postavljen kao temelj sveg postojanja i kao izvor sveg života i emanira kao sefira *Jesod*.

Bog je postavljen kao ljepota, u beskrajnom mnoštvu lijepih bića, emanira kao sefira *Tiferet*. Po Hegelu lijepo je osjetilni prikaz *ideje*, a budući da je ideja ono istinito i sva *istina* onda je lijepo *osjetilni prikaz*, ne pojmovni izgovor u jeziku, *istine*. Kada se istina u svojoj potpunosti i u svom skladu očituje kao neko osjetilno *biće* tada je na djelu ono *prirodno* lijepo; kada istinu neki umjetnik prikazuje kao neku osjetilnu *stvar* (slikarsko platno, skulpturu, glazbenu kompoziciju i sl.) tada je na djelu *umjetnički* lijepo.

Bog je postavljen kao logosno mišljenje i emanira kao sefira *Bina*.

Bog je postavljen kao mišljenje koje zahvaća cjelinu i njen smisao i emanira kao sefira *Hokma*.

Bog je postavljen kao govor i komunikacija i emanira kao sefira *Malkut*.

³¹ V'hamitnase l'kol l'roš

A. Faze u Božjem govoru spolnosti

Najviši **smisao** spolnosti je u Bogu i to je *naum* koji Bog ima za spolnost – da se njegova ljubav očituje u svijetu kao *sjedinjavanje* živih bića, i na kraju u rađanju novih živih bića (*Post 1,28*). Tako Bog **reče**: „Plodite se i množite se i napunite zemlju!“

Bog iz sebe izvede **snagu** ujedinjavanja (*Eros*) i pridaje joj lijepe **likove**, tj. likove lijepih bića – onih koja će predstavljati osjetilni prikaz *Istine spolnosti* (= Božji naum za spolnost). Smisao spolnosti, izrečen, osnažen i oblikovan od Boga postaje lijepom erotskom **pjesmom** – konkretan izričaj u ljudskom govoru koji je lijep jer je osjetilni prikaz *istine* spolnosti, na pr. *Pjesma nad pjesmama*.

B. Faze u čovjekovom govoru

Najviša razina duše – *Jehida*, koja sjedinjena s Bogom³² čuje Božji govor o spolnosti kao neki govor nastao u viziji: Božja namjera za spolnost javlja se u čovjeku kao *vizija* kojoj on daje *smisao*. Božja namjera očituje se u čovjeku kao neki mentalni govor, kao **misli** o spolnosti čija istinitost ovisi o čovjekovu suhodu s Bogom. Te misli čovjek može *izvanjštiti* kao glasni govor (kao glasove složene u riječi) i tako nastaje fizički govor.

Bog je prisutan na zemlji kao *Šehina*; ta riječ označuje Božje prisustvo, ali i *ženski vid* Boga. **Ujedinenje** muškog i ženskog vida *Boga*, koje je *erotičko* u eminentnom, najvišem smislu, je najviša vrsta *jihudim*. Erotičnu imaginaciju ne bi trebalo reducirati na seksualno maštanje.“

³² Bog je najviša svijest koja je i djelatni subjekt, pa je Bog najviši *Duh*.

4.4 Dva puta transcendiranja u Beskonačni izvor postojanja

Pokušat ćemo usporediti dva moguća puta transcendiranja u ono beskonačno (*En Sof*).

1. Prirodni proces umiranja je taj kojim se čovjek vraća Bogu: višom silom smrti nestaju stvari koje su bile podvrgnute diktatu uma i urednom življenju (disciplini). Ono čega se kabalist odriče, u smrti to isto biva od njega odvojeno ali ne svojevolarno, nego silom smrti. Prikazat ćemo taj proces u slijedu od svijeta *Asija* do *Adam Kadmona*:

Asija: Umire fizičko tijelo (*guf*): nema tjelesnih pokreta niti disanja: duša *Nefeš* izlazi iz tijela i traje neko vrijeme izvan njega, nije više *Nefeš hajja* (*otjelovljena* duša), stoga ni tijelo nije *oduševnjeno*, oživljeno. **Fizički** osjeti nestaju redom: njuh, okus, vid, opip (kinestetičko), sluh, stoga tijelo više ne može stupati u odnose sa svijetom.

Jecira: Nestaju unutarnji sinkretički doživljaji (emocije) u duši *Ruah* a time i uživanje u lijepim likovima. Nestaje osjet *unutarnjeg* vida.

Beria: Nestaju reakcija duše *Nešama* kao misaono artikuliranje kretanja snage u tijelu; nestaje osjet *unutarnjeg* opipa i kinestezije. Nestaje mogućnost lakomislenog predavanje užicima života koji su se podvrgavali diktatu uma.

Acilut: Nestaje moć *unutarnjeg* sluha – umirući čovjek više ne može čuti Božji govor u duši *Haja*. Umirućem je nemoguće posvetiti neko svoje vrijeme proučavanju Tore da bi doživio njen smisao i poruku.

Adam Kadmon: Čovjek *ostaje* u Bogu kao njegova slika po kojoj On iz sebe izvodi čovjeka; *ostaje* u Bogu kao slika (*celem*), sličnost

Bogu (*kidmutenu*) u čovjekolikoj konfiguraciji Božjih atributa, kao *Adam Kadmon*. Ali ne kao apstraktna paradigma – opća prasluka (pralik) čovjeka, nego kao specifična konfiguracija Atributa u onim omjerima koji čine baš tu-i-tu individuu. Ako umire netko onda on po smrti završava u AK s odlikama individue XY, dakle kao AK_{xy} . Kad se čovjek vrati Bogu vraća se u onom obličju AK- konfiguracije kakvu je Bog stvorio za nas³³ – specifični odnosi među Atributima (toliko Dobrote, toliko Mudrosti, i sl.).

2. Drugi put transcendiranja je praksa Kabale (*Kabala ma'asit*) kojom kabalist pokušava postignuti jedinstvo s Bogom – u Kabali se govori o *d'vekut*, priljublivanju (doslovno: priljepljivanju) Bogu. Praksa Kabale je ta u kojoj se stvari života podvrgavaju svojevoljnoj kontroli, tj. diktatu uma i strogoj disciplini, često puta lišavanju takozvanih životnih zadovoljstava i užitaka. Konkretno pojedinačne prakse Kabale u slijedu od svijeta *Asija* do *Adam Kadmona* su slijedeće:

Asija: Kabala *pranayama* – kontrola disanja; *joga-asane* – kontrola tjelesnih položaja; *Micvot* – kontrola svakodnevnih radnji i postupaka; *Tikkun Olam* – kontrola načina na koji se konzumira okolina i živi u svijetu.

Jecira: Svladavanje zlih poriva (hebr: *lehaknia jecer hara*): čovjek sebi uskraćuje udovoljavanje porivima koji obećavaju ugodu, prije svega tjelesnu, ali mogu značiti *nemoralno* djelovanje.

Beria: *Lehagiv musari*: živjeti u znaku vrline znači podvrgnuti svoju samovolju diktatu uma što ne dopušta lakomisleno predavanje sebičnim željama i sl.

³³ Ps 139: 2-5,13-16

Acilut: *T'fila*: čovjek se u poniznosti prostire pred Bogom, negirajući svoju posebnost koju smatra grešnom; Proučavanje Tore (la'asok b'divre Tora): odvaja svoje vrijeme za čitanje Tore i razmišljanje o njoj, iako se vani događaju „veselije“ stvari, interesantni događaji (TV emisije, druženja, i sl.)

Adam Kadmon: *D'vekut*: čovjek se u svojoj naličnosti Bogu, u praliku AK, priljubljuje Bogu, želi se stopiti s njim i čak – nestati u njemu. *Jihudim* sefirota: kabalist želi objediniti sve sefirote u jednu cjelinu, spojiti ih u ljubavnom sjedinjenju (*zivug*) iako su oni različiti, skoro suprotni jedan drugome.

Sefiroti *Necah*, *Hod*, *Jesod* i *Malkut* jesu sefiroti činjenja (akcije), ali tome prethode atributi istih sefirota u višim svjetovima, na primjer za sefira *Necah*: Božji atribut pobjedonosnosti – u svijetu *Acilut*, vrlina *bitahon* – u svijetu *Beria*, svladavanje prepreka – u svijetu *Jecira*.

Možda put uzdizanja od erotike u svijetu *Asija* do erotike u *En Sof*, traži ne samo sublimaciju nego i prenamjenu energije od centra u *zdjelici* (put reprodukcije) preko centra u *grudima* (put srca) do centra u *glavi* (put uma).

4.5 Božji naum za spolni čin

4.5.1 „Plodite se i množite se“

„I Bog ih blagoslovi i reče im: **Plodite se i množite se i napunite zemlju!** *Post* 1,28

U izvorniku: vajvarek otam elohim vajomer lahem elohim: p̄ru urevu umil'u et haarec.

Zloupotreba muškog sjemena (*zera*) smatra se grijehom, jer je ono namijenjeno stvaranju potomstva, stoga je prosipanje sjemena na zemlju, kao u slučaju *Onana*, jednako činjenju zla.

Onan (אֹנָן) je ličnost opisana u Bibliji, drugi sin Jude i unuk patrijarha Jakova, koji je bio kažnjen od Boga smrću zbog izbjegavanja obveza levitskog braka, odnosno, obveze da oženi udovicu preminulog starijeg brata. Poslije smrti Judinog najstarijeg sina, Onan, prema tradiciji Levita, bio je obvezan da oženi njegovu udovicu Tamaru, tako da ona može roditi nasljednika koji bi se smatrao prvencem najstarijeg sina. Kada je Onan općio sa ženom svoga brata, prosipao je svoje sjeme na zemlju, kako bi izbjegao začecje (*Post 38:9*). Zbog toga ga je stigla Božja kazna – smrt.

Post 38,9:

8 Tada reče Juda Onanu: "Priđi k udovici svoga brata, izvrši prema njoj djeversku dužnost i tako očuvaj lozu svome bratu! 9 Ali Onan, znajući da se sjeme neće računati kao njegovo, **ispuštaše ga na zemlju** kad god bi prišao bratovoj udovici, tako da ne dade potomstva svome bratu.

U izvorniku: *Vajeda Onan ki lo lo jihje hazara; vehaja im-ba el-ešet aeiv, vešiet arca levilti netan zera lea□iv.*

10 To što je činio uvrijedilo je Jahvu, pa i njega pogubi.

4.5.2 „Muško i žensko stvori ih“

U izvorniku: *Jivra elohim et ha'adam becalmo, b'celem elohim bara oto; zakar un□keva bara otam.*

Post 1,27: I stvori Bog čovjeka na svoju sliku, na sliku Božju stvori ga; **muško i žensko stvori ih.**

Komplementarnost muško-žensko očituje se kao razlika po svjetovima:

U svijetu *Adam Kadmon*: Ženski vid AK: *ženski parcufigim: Imma* („Majka“), *Nukva* („Kći“). Muški vid AK: *Muški parcufigim su: Abba* („Otac“), *Zeir Anpin* („Malo lice; Sin“).

U svijetu *Acilut*: Žene su bogatije u govoru, konkretnije i maštovitije; muškarci su šturiji u govoru, skloniji apstrakciji.

U svijetu *Beria*: Razlikuju se u odnosu analitičkog i sintetičkog vida mišljenja; muškarci misle više *analitički*, žene *sintetički*.

U svijetu *Jecira*: Razlikuju se u emocionalnom doživljaju spolnosti; u načinu reagiranja i komuniciranja.

U svijetu *Asija*: Razlikuju se u spolnoj funkciji pri spolnom sjedinjavanju. Očevidna je anatomsko razlika u spolnim organima

5. Eros u „Pjesmi nad pjesmama“

Capital from the Song of Solomon in Winchester Cathedral.

„Pjesma nad pjesmama“ (*Šir haširim*) je značajna knjiga u sklopu Biblije (**Tanak**³⁴, u židovstvu). Izvanjski gledano ona je jedna ljubavna (erotska) pjesma koja opisuje ljubav između zaručnika i zaručnice pa se postavlja pitanje kako je takva pjesma dospjela u Bibliju? Dodajmo tome da se u čitavoj pjesmi ni na jednom mjestu

³⁴ **Tanak** je akronim triju riječi koje označuju njegova tri glavna dijela: **T** – *Tora*, **N** – *Neviim* (proroci), **K** – *Ketuvim* (književna djela).

izrijekom ne spominje Bog. No, iako se izrijekom ne spominje Bog, *Pjesma* je sva u znaku slavljenja svega onoga što Bog daje čovjeku – život i užitke, slatkoću života što se najbolje može prikazati upravo riječima koje se odnose na konkretnu ljubav između muškarca i žene.

5.1 Tumačenje "Pjesme nad pjesmama" u modelu *Pardes*

Pardes je hermeneutički model tumačenja u Kabali. Sam naziv je *akronim*, što znači ime sastavljeno od prvih slova riječi koje čine *Pardes*, a to su:

Pešat – doslovno tumačenje teksta;

Remez – alegorijsko tumačenje teksta;

Deraš – homiletičko (u propovjedi) tumačenje teksta;

Sod – kabalističko iznalaženje onog najdubljeg, tajnovitog smisla sadržanog u tekstu. Početna slova tih četiriju razina tumačenja su P, R, D, S, i ona tvore riječ *Pardes*.

Pogledajmo na dva primjera iz *Pjesme nad pjesmama* odnos između razine *Pešat* i razine najdubljeg, tajnovitog smisla – *Sod*.

Prvi primjer *Pjesma* 5,15:

„Noge su mu stupovi od mramora na zlatnom podnožju“

Doslovni smisao (*Pešat*) su same riječi koje zaručnica upućuje svom *zaručniku*; kabalistički ili *sod* smisao je u tome da se duša obraća *Bogu* i postavlja se pitanje što je duboki smisao izraza „stupovi od mramora“ kada se to odnosi na Boga?

Drugi primjer *Pjesma* 4,2:

„Zubi su ti kao stado ovaca ostrizenih kada s kupanja dolaze“

Doslovni smisao (*Pešat*) su riječi koje zaručnik upućuje svojoj *zaručnici*; kabalistički ili *sod* smisao je u tome da se Bog obraća

čovjekovoj *duši* riječima „Zubi su ti kao stado...) koje ne treba shvatiti doslovno, nego treba pronaći onaj dublji, tajnoviti smisao. Koji je to smisao?

Doslovni smisao (*Pešat*):

Zaručnica govori zaručniku: Noge su mu stupovi od mramora na zlatnom podnožju.³⁵

Zaručnik govori zaručnici: *Zubi su ti kao stado ovaca ostriženih kada s kupanja dolaze.*³⁶

Kabalistički smisao (*Sod*):

Ono što je bila zaručnica sad je duša, pa se duša obraća *Bogu*³⁷: U Boga su čvrste noge, tj. on čvrsto stoji, što znači ne mijenja se nego je *vječan* – onaj koji jest, i koji će biti (*Ehje ašer Ehje*)

Ono što je bio zaručnik sada je Bog koji se obraća *duši*³⁸, čovjeku, Izraelu: U duši su zubi kao stado čistih i urednih ovaca, što znači da je duša koja ljubi Boga čista i u sebi sređena.

Tumačenje stiha 5,11 "Glava je njegova kao zlato, zlato čisto, uvojci kao palmine mladice, crne poput gavrana"

U izvorniku: rošo, ketem paz; keucotav taltalim, še³orot kaorev.

Pešat Stih iskazuje nešto konkretno, *tjelesno*, naime da je njegova glava poput zlata.

³⁵ U izvorniku: šokav amudešeš mejusadim al-adne faz.

³⁶ U izvorniku: šinajik ke eder hakcuvot šealu min-hara□ca

³⁷ Kroz kontemplaciju koja vodi u molitvu.

³⁸ I time čovjek postiže mudrost.

Remez No, što se *zapravo* htjelo reći tim stihom? Očito ne ono što je doslovno rečeno, jer nijedan čovjek nema glavu sačinjenu od zlata; htjelo se izreći neki dublji, *duhovni* smisao, tj. onaj koji je razumljiv samo duhu.

Deraš No, to nešto duhovno iskazano je baš tim *konkretnim* sadržajem. Ipak, ne želi se reći da svaka tjelesna konkretnost nosi ujedno i duhovni smisao. Ne bi vrijedilo reći da je zlatna glava, tj. glava od zlata ujedno i Božja glava, jer bi to vodilo u područje idolopoklonstva ("zlatno tele" u knjizi "Izlaska").

Sod Stih izriče ono tjelesno koje jest duhovno i sveto, tj. izriče ono *duhovno* koje jest na način konkretne *tjelesnosti*.

Drugi primjer je stih **5,11** kojeg dajemo najprije u izvorniku (transliterirano), potom u prijevodu:

U izvorniku:

- a) bati legani aeoti kala
- b) ariti mori im besami
- c) akalti jari im-divši
- d) šatiti jeni im ealavi
- e) iklu reim šetu vešikru dodim.

U prijevodu:

- a) *Došao sam u vrt svoj, sestro moja, nevjesto,*
- b) *berem smirnu svoju i balzam svoj,*
- c) *jedem med svoj i saće svoje,*
- d) *pijem vino svoje i mlijeko svoje.*
- e) *Jedite, prijatelji, pijte i opijte se mili moji!*

Stih predstavlja metaforu *dolaska* u mjesto sreće (1a), Sreća je nešto duhovno, stanje najveće sabranosti i čistoće svijesti. To stanje *sreće* ima odlike koje su prikazane nečim konkretnim kao što je

"*smirna i balzam*". Stanje sreće je uspoređeno sa slatkoćom *meda i saća*; ekstatičko uzdignuće svijesti uspoređeno je s opijenosti *vinom*; velikodušnost davanja u ljubavi uspoređena je s *prijateljima*; riječi "jedite i pijte" iskazuju životno obilje u kojemu čovjek opijen ljubavlju rado daje drugima. Drugi ljudi kao predmet ljubavi oslovljuju se s "mili moji".

Gornji stih ponajbolje opisuje što je to *ljubav*. Ono što sadrži taj stih upravo *to* je ljubav. Ljubav je iskazana kao boravak u vrtu, kao opijenost mirisima i vinom, kao slatkoća meda. Tako nešto je moguće tek onda kada se čovjek obrati Bogu pa počinje živjeti u Božjem blaženstvu³⁹. Najveća sreća se sastoji u uzdignuću u vjeri k Bogu. Ono *transcendentno* pokazuje se kao nešto *imanentno* osjetilnom svijetu; immanentno nema nikakvu vrijednost po sebi – što *Propovjednik* prozire kao ispraznost (*Hebel*). Ono što je u svijetu *imanencije* ima vrijednost i smisao tek po očitovanju onog *transcendentnog*, tj. Boga i njegovih svojstava.

Primjer: VIII, 5-6:

Tko je ta što dolazi iz pustinje,
naslonjena na dragoga svoga?
Probudio sam te pod jabukom
gdje te mati rodila,
gdje te na svijet dala roditeljka tvoja.
Stavi me kao znak na srce,
kao pečat na ruku svoju,
jer ljubav je jaka kao smrt,
a ljubomora tvrda kao grob.

³⁹ Božje blaženstvo je

Žar je njezin žar vatre

I plamena Jahvina⁴⁰ (doslovno: vatre najžešće)⁴¹.

Više razine tumačenja:

"Iz pustinje", tj. iz mjesta čistoće i beskrajnog mira, gdje u dubokoj sabranosti duha rastu uvidi; "naslonjena" na sigurni temelj (vidi Ps. "Jahve, hridi moja"); probuđena pod jabukom, voćem koje budi i snaži, jer opijenost ljubavlju traži buđenje nečim snažnim. Buđenje vodi k novom rođenju da bi se čovjek rodio kao dijete Božje. Ako se čovjek ponovno ne rodi, izgubit će se u ljubavi prema svijetu u kojemu je naše tjelesno rođenje. Boga treba ljubiti svojom nutrinom, tj. srcem ("Stavi mi znak na srce"); ali to treba pokazati i vanjskim ponašanjem ("Pečat na ruku").

Ljubav je jaka, kao što je i smrt, stoga treba izdržati ljubav; ali ljubav prema *svijetu* rađa ljubomoru Božju koja vodi u *smrt*. Prava i najviša istina ljubavi jest u Boga. *Bog* je ljubav. Čovjekova ljubav jest po Bogu koji je ljubav; ono najbolje u čovjekovoj ljubavi izvire iz ljubavi Božje:

"Žar je njezin žar vatre i plamena Jahvina." (Pj 8,6)

⁴⁰ Hebr: Eš šalhevetja, ne piše šalhebetjah.

⁴¹ Fiona C. Black, s Mount Allison sveučilišta (Kanada): „U posljednjem dijelu Pjesme 8: 6 susrećemo čudan pojam (hebrejski shalhebetyah), koji može ali ne mora sadržavati krnju verziju božanskog imena Yah (stoga bi sugestija bila nešto poput „Jahvin plamen]”). Alternativno, ovaj neobičan pojam također može jednostavno značiti jako gorući plamen.“ (...) Što je Jahvin plamen i po čemu se razlikuje od ostalih plamenova?“

5.2 Model *Pardes* primijenjen na odnos zaručnik-zaručnica i duša-Bog

Može li se **smisao** bića dosegnuti kroz hermeneutički model *Pardes* gdje bi *smisao* odgovarao najvišoj razini tumačenja a to je **Sod** (kabalističko tumačenje)?

Na primjeru *Pjesme nad pjesmama*, kada zaručnik svoju ljubljenu uspoređuje s ljiljanom:

„Što je ljiljan među trnjem, to je prijateljica moja među djevojkama.“

U izvorniku: *Ke šošana ben haḥoḥim ken rajati ben habanot.*

Pešat: Doslovni tekst: „što je ljiljan među trnjem to je moja voljena među djevojkama“.

Remez: Metafora: moja voljena je toliko iznad ostalih djevojaka koliko je ljiljan iznad običnog trnja. **Deraš:** U molitvi zaručnik će zahvaljivati Bogu za ljepotu koju je podario njegovoj ljubljenoj. **Sod:** Ono što je ljepota u Boga (Bog je ljepota), ona prekrasna bjelina opojnog mirisa i nježnih izvijenih oblika, to nešto što sadrži Božji atribut ljepote, to kao sefira *Tiferet* emanira kroz svjetove da bi postalo *ovaj tu ljiljan* s kojim ju uspoređuje zaručnik.

Razmotrimo detaljnije i temeljitije sve razine modela *Pardes* na nekoliko odabranih tekstova iz *Pjesme nad pjesmama*.

Prva razina Pešat (P): su same riječi, doslovno: „**Glava** je njegova kao zlato“ (Pj V.11)

Ljubavna erotska pjesma – doslovno:

Djevojka se obraća svom *draganu*:

„*Dragi je moj bijel i rumen*“ 5,10

„*Noge su mu snažne i čvrsto stoje*“ 5,15

Mladić se obraća svojoj *dragani*:

„*Kako si lijepa prijateljice moja, kako si lijepa!*“ 4,1

"Vrat ti je bijel i uspravan" 4,4

Druga razina Remez (R): naglasak je na onome na što upućuju riječi pjesme prilikom uspoređivanja: Glava je njegova kao zlato. Što je zlato? Sjaj zlata je glava njegova.

Kada se **duša** se obraća Bogu kao da je njezin *zaručnik* tada je na djelu molitva kao pjesma ljubavi:

"Bog je moj čista svjetlost"

"Viši je od svih tuđih bogova"

"Hramsko stupovlje od mramora

što na zlatnom podnožju stoji, noge su tvoje"

Kada **Bog** govori svojem Izraelu kao svojoj *zaručnici* tada je na djelu Božja ljubav prema čovjeku:

"Kako si lijepa prijateljice moja, kako si lijepa!"

Kula Davidova za obranu sagrađena, poput bijelog vrata djevojke:

tisuću štitova visi na njoj, sve oklopi junački."

Treća razina Deraš (D): Ljubavna pjesma uzdiže se u molitvu.

Ljubav čovjeka prema čovjeku uzdiže se u ljubav čovjeka prema Bogu, jer je to viša ljubav budući je ono što čovjek ljubi zapravo sam Bog. Sjaj zlata je u Boga; Njegova glava sjaji kao zlato. U Boga je glava kao zlato i Njemu se *molim*.

Kad duša (Izrael) govori *direktno* (bez metafore) svom Bogu, tada je na djelu *molitva*:

Bog je moj čista svjetlost, svjetlost kojom svjetlo vidimo, Bog moj je jedan.

Kad Bog govori *direktno* svom Izraelu tada se Božja ljubav očituje kao milost Sebe-objave):

Kako si lijepa, o Zemljo moja, kako si lijepa!

*Kulama svojim divnim k nebu se gordo izdižeš,
Tisuću štitova na njima sve oklopi sinova tvojih junačkih.*

Četvrta razina Sod (S) predstavlja najdublji, *Kabala* smisao biblijskog teksta; Božji atributi su emanirali u svijet i pokazuju se u riječima ljubavne pjesme „*Glava je njegova kao zlato*“. Što je glava u Boga? To je ono čime on vlada, po čemu je **kralj** svjetova. To upućuje na sefira **Malkut**.

Zaručnica se obraća zaručniku kao da se obraća *Bogu*: ljubavna pjesma uzdiže se do razine molitve, tj. do ljubavi duše prema Bogu:

Ljubav djevojke i mladića (*Pešat*) uzdiže se do ljubavi čovjeka prema Bogu (*Remez*),

jer ono što čovjek ljubi jesu atributi samog Boga (Sod).

Zaručnik se obraća zaručnici kao da je ona *Izrael*, ili *duša*: ljubavna pjesma (razina *Pešat*) uzdiže se na razinu Božjeg sebe-otkrivanja (Sod):

Ljubav mladića i djevojke (*Pešat*) uzdiže se do ljubavi Boga prema čovjeku, izraelskom narodu (*Remez*), jer Bog je sama ljubav (*Sod*) u čemu je najviša mudrost koja je u "Pjesmi" priopćena čovjeku.

„Pjesma nad pjesmama“ tekst 5:10-16

Pešat: Ljubavna pjesma, Zaručnica svom zaručniku

¹⁰„Dragi je moj bijel i rumen, ističe se među tisućama.

¹¹Glava je njegova kao zlato, zlato čisto, uvojci kao palmine mladice,
crne poput gavrana.

12 Oči su njegove kao golubi nad vodom potočnom;
zubi mu kao mlijekom umiveni, u okvir poredani.

13 Obrazi su njegovi kao lijehe mirisnog bilja, kao cvijeće
ugodno,
usne su mu ljiljani iz kojih smirna teče.

14 Ruke su mu zlatno prstenje puno dragulja,
prsa su njegova kao čista bjelokost pokriva safirima.

15 Noge su mu stupovi od mramora na zlatnom podnožju.
Stas mu je kao Liban, vitak poput cedra.

16 Govor mu je sladak i sav je od ljupkosti.
Takav je dragi moj, takav je prijatelj moj, o kćeri
jeruzalemske.⁴²

Remez: Duša svom Bogu kao da je njen zaručnik

10 Bog je moja čista svjetlost i boja viši je od svih bogova.

11 Glava njegova sjaj je zlata, sjaj zlata čistoga.

Palmine mladice uvojci su tvoji crni poput gavrana što lete
neбом.

12 Golubovi nad vodom potočnom oči su tvoje; kamenovi bijeli
u gorama Libana

zubi su tvoji u okvir poredani.

13 Lijehe mirisnog bilja, cvijeće ugodno, obrazi su tvoji,
usne tvoje ljiljani iz kojih smirna teče.

14 Žile zlatne pod korom zemljinom ruke su tvoje draguljem
urešene,

svijetle čistine planina što kao bjelokost sjaje, prsa su tvoja.

⁴² Jeruzalemska Biblija, str. 934-935

15 Hramsko stupovlje od mramora što na zlatnom podnožju
stoje, noge su tvoje.

Liban planina vitkih cedrova stas je tvoj.

16 Govor tvoj je sladak i sav je od ljupkosti.

Takav je Bog Izraelov, takav je zaštitnik naš, o svećenici
jeruzalemski.

Deraš: Zaručnica moli Boga kao da je njezin zaručnik

Ljubavna pjesma uzdiže se u *molitvu*. Ljubav čovjek prema
čovjeku uzdiže se u ljubav čovjeka prema Bogu, jer je to viša ljubav
budući je ono što čovjek ljubi zapravo sam Bog.

Sod: Duša neposredno svom Bogu

10 Bog je moj čisto svjetlo i boja, svjetlo kojim svjetlost vidimo,
Bog moj je jedan.

11 Uzvišenost Božja je poput zlata, zlata čistoga,
stvorenja tvoja koja od tebe silaze crna su poput gavranova.

12 Vidjela tvoja oči su golubinje nad vodom potočnom;
vezama svijet držiš na okupu, vezama nježnim i u red složenim.

13 Nježno je, Bože, tvoje prisustvo kao mirisno bilje, kao cvijeće
ugodno,

dah tvoj čist je i miomirisan.

14 Što ti stvoriš zlata je vrijedno, dragulji su djelo ruku tvojih,
na prsima nas tvojim bjelokosnim nosiš na prsima obilja
svojega.

15 Temelji su tvoji stupovi od mramora na zlatnom podnožju.

Izvijaš se zemljom vitkošću cedrova što goru Liban prekrivaju.

16 Govor tvoj sladak je meni ljupke su zapovijesti što mi ih
daješ.

Eto, to je to što vidim kao Boga, to je najviše stanje moje, o duše moje supatničke.

„Pjesma nad pjesmama“ tekst 4:1-7

Pešat: Zaručnik svojoj zaručnici

- ¹ Kako si lijepa, prijateljice moja, kako si lijepa!
Imaš oči kao golubica (kad gledaš) ispod koprene.
Kosa ti je kao stado koza što izađoše na brdo Gilead.
- ² Zubi su ti kao stado ovaca ostriženih kad s kupanja dolaze:
idu dvije i dvije kao blizanke i nijedna nije osamljena.
- ³ Usne su tvoje kao trake od grimiza i riječi su tvoje dražesne,
kao kriške mogranja tvoji su obrazi pod koprenom tvojom.
- ⁴ Vrat ti je kao kula Davidova, za obranu sagrađena:
tisuću štitova visi na njoj, sve oklopi junački.
- ⁵ Tvoje su dvije dojke kao dva laneta, blizanca košutina,
što pasu među ljiljanima.
- ⁶ Prije nego dan izdahne i sjene se spuste,
poći ću na brdo smirne, na brežuljak tamjana.
- ⁷ Sva si lijepa, prijateljice moja, i nema mane na tebi.

Remez: Bog svojem Izraelu kao da je njegova zaručnica

- 1 Kako si lijepa **zemljo moja**, kako si lijepa!
Jezera tvoja planinska su kao oči golubice ispod koprene.
Stado koza što izađoše na brdo Gilead poput kose je djevojčine.
- 2 *Stado ovaca* postriženih kada s kupanja dolaze su poput njenih zubiju:

idu dvije i dvije kao blizanke i nijedna nije osamljena.

3 *Trake oblaka* grimiznih pri sunčevom zalazu su poput njenih usana,

zvukovi tvoji poput riječi dražesne djevojke, *šume* mogradnja u cvatu tvoji su obrazi

pod izmaglicama jutarnjim.

4 *Kula Davidova*, za obranu sagrađena, poput bijelog vrata djevojke:

tisuću štitova visi na njoj, sve oklopi junački.

5 *Dva laneta* blizanca košutina, poput dviju dojki u djevojke, što pasu među ljiljanima.

6 Prije nego dan izdahne i sjene se spuste, spustit ću se na tvoja mirisna brda,

uslišit te na oltarima tvojim mirisnim.

Sva si lijepa *zemljo moja* ti savršena izabranice moja.

Inačica Remez

1 Kako si lijepa o *zemljo moja*, kako si lijepa!

Jezera tvoja su poput očiju što gledaju ispod koprena maglenih.

Stada koza spuštaju se kosama tvojih gora, na brdo Gilead izađoše.

2 Tvoje *kamene gore* bijele se kao stado ovaca ostrizenih kada s kupanja dolaze:

dvije i dvije kao blizanke koru zemljinu nabiru.

3 Grimizom se u suton oblačiš tišinom se prekriva sva zemlja, divnim stablima zaravni su tvoje pokriveno.

4 *Kulama* tvojim divnim k nebu se izdižeš gordo

tisućama štitova na njima sve oklopi sinova tvojih junačkih.

5 *Brjegovi* tvoji blagi su i meki poput laneta što pasu među ljiljanima.

6 Prije nego dan izdahne i sjene se spuste, doći ću boraviti na tebi

na oltaru tvojem duhom ću svojim prebivati.

7 Sva si lijepa *zemljo moja* odabranico moja bez mane na sebi.

Deraš:

Na doslovnoj razini (*Pešat*) zaručnik veliča svoju zaručnicu; na *Remez* razini zaručnik je metafora za Boga, a zaručnica za zemlju Izrael. Onako kako zaručnik veliča svoju zaručnicu tako i Bog veliča svoju ljubljenu zemlju – Izrael. Na *Deraš* razini očekujemo neku homiletičku poruku, poruku za *molitvu*, ali tko se sada moli kome?

U tekstu 5,11-16 zaručnica je metafora za dušu koja se u molitvi obraća svom voljenom Bogu; u ovom tekstu (Pj 4,1-7) se zaručnik koji je metafora za Boga obraća svojoj zaručnici koja je metafora za zemlju Izrael. Bog se ne moli svojoj odabranoj zemlji nego se na neki način moli *za* nju, bolje reći *nagovara* ju na to da:

Bude svjesna koliko je lijepa i da čuva svoju ljepotu (Božja molitva postaje nekom vrsti ekološkog nagovora); da održi čistoću svojih jezera (oči zaručnice su metafora za jezera na zemlji); da očuva plodnost svojih stada, da očuva ljepotu svojih oblaka, šuma; da gradnjom kula obrani sebe od napada neprijatelja. I, na kraju, da zemlja Izrael bude *oltar* za Božji boravak: doslovni tekst „poći ću na brdo smirne, na brežuljak tamjana“ je metafora za oltar. Dakle, iako ovaj tekst nije predložak za molitvu, njegov je homiletički (*Deraš*) smisao u slušanju Božjeg nagovora za očuvanjem zemlje, njezinom čistoćom, plodnošću, spremanjem za obranu i spremnošću da bude oltar za Božju prisutnost (*Šehina*).

Sod: Bog govori čovjeku (Kao zaručnik svojoj zaručnici)

Ljubavna pjesma uzdiže se u **teofaniju**, tj. Božju samoobjavu koja je Božja ljubav prema čovjeku. Ljubav čovjek – čovjek uzdiže se do ljubavi Boga prema čovjeku, jer je to *viša* razina ljubavi budući je Bog ljubav, pa je to najviša mudrost priopćena čovjeku.

Na ovoj najvišoj, ili najdubljoj razini tumačenja (*Sod*) radi se o Kabala tumačenju pa će ono ići u smjeru otkrivanja Božjih atributa kroz *sefirote*, naime koliko tekst ukazuje na prisustvo Božjih atributa. Kroz Božji nagovor zemlji Izrael da bude svjesna koliko je **lijepa** i da čuva svoju ljepotu oblaka, šuma, jezera i sl. očituje se sefira **Tiferet**; kroz Božji nagovor da očuva **plodnost** svojih stada, očituje se sefira **Jesod**; kroz Božji nagovor da gradnjom kula obrani sebe od napada neprijatelja očituje se sefira **Necah**; kroz Božji nagovor da Izrael postane oltar za Božji boravak očituje se sefira **Malkut**.

5.3 Pjesma nad pjesmama u praksi židovstva i kršćanstva

Katolička crkva ima tzv. nedjeljna čitanja u sklopu kojih se čitaju tekstovi iz Starog i Novog zavjeta, no u tim čitanjima *Pjesmu nad pjesmama* nalazimo samo dva puta. Predviđeno je čitanje u trećem tjednu *došašća* i to Pj 2,8-14, ali se i tada ostavlja alternativa: Sef 3,14-18a; drugo čitanje je predviđeno za Blagdan Sv. Marije Magdalene (Pj 3, 1-4a), i to je sve. Je li toj skoro nikakvoj zastupljenosti erotski sadržaj *Pjesme*? U ovoj smo knjizi pokušali pokazati da to ne bi trebao biti razlog ne čitanja, jer ono što je na površini teksta *Pjesme*, to je erotski sadržaj, naime ljubav između dvoje mladih (Zaručnik i zaručnica) to se na dubljoj razini tumačenja pokazalo kao usmjerenost na Boga i ljubav prema Bogu.

U **židovstvu** se *Pjesma nad pjesmama* čita pred *Pashu*:

Recitira se na „Pesah“, praznik kojim se slavi oslobođenje židovskog naroda iz ropstva u Egiptu. Najprikladnije je da se ovaj svitak čita na praznik Pesah, jer je ovaj praznik „praznik proljeća“, praznik povratka života, kreativnosti u svijetu. Njegova je tema "ljubav", čije ponovno rođenje također simbolizira proljeće.

Može se reći da je ovaj svitak (*Megilah*) „alegorija“ za odnos između Boga i Izraela u jeziku ljubavi muškarca prema ženi. "Mašal" ili "metafora" usredotočuje se na muškarca i ženu; "nimšal", ili referent, je odnos između Boga i naroda Izraela. Među mnogim sefardskim Židovima postoji običaj da pjevaju *Pjesmu nad pjesmama* svakog petka navečer prije večernje službe. Mnogi hasidi čitaju *Pjesmu* svakog petka popodne, pripremajući se za sveti šabat.

Rabi Jozef ben Akiva (oko 50 - 135) rekao je da su „sve knjige Biblije svete, ali je *Pjesma nad pjesmama* najsvetija“⁴³.

⁴³ *Mišna jadajim3: šekol haketuvim kodeš v'sir haširim kodeš kadošim.*

6. Literatura

Općenito za Kabalu

1. **Amerl**, Rudolf (1997), *Hebrejsko-hrvatski rječnik*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
2. ***Biblia hebraica stuttgartensia*** (1967/77). Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.
3. **Brkić**, Miljenko (2020), *Praksa Kabale – put uma, srca i čina*. www.digitalne-knjige.com. ISBN 978-953-354-265-2
4. **Brkić**, Miljenko (2020), *Adam Kadmon u praksi Kabale*. www.digitalne-knjige.com. ISBN 978-953-354-202-7
5. **Buxbaum**, Yitzhak (2005), *Jewish Spiritual Practices*. Rowman & Littlefield Publishers.
6. **Drob**, Sanford (2000), *Symbols of Kabbalah*. Jason Aronson.
7. **Elior**, Rachel (2010), *Jewish Mysticism: The Infinite Expression of Freedom*. Magazine Vol 18, No 1.
8. **Gellman**, Ezra (Editor, 1991), *Essays on the Thought and Philosophy of Rabbi Kook*. Herzl Press Publication.
9. **Giller**, Pinchas (2001), *Reading the Zohar: The Sacred Text of the Kabbalah*. New York: Oxford University Press.
10. **Green**, Arthur (2004), *A Guide to the Zohar*. Stanford: Stanford University Press.
11. **Hellner-Eshed**, Melila (2009), *A River Flows from Eden: The Language of Mystical Experience in the Zohar*. Stanford (Ca): Stanford University Press.
12. ***Jeruzalemska Biblija*** (2004). Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
13. „**Kabbalah**“ opširan i temeljit članak u *Encyclopaedia Judaica* (2007), Volume 11, pp 585-692. Jerusalem: Keter Publishing House.

14. **Leet**, Leonora (1999), *The Secret Doctrine of the Kabbalah*. Rochester, Vermont: Inner Traditions.
15. **Maier**, Johann (2004), *Die Kabbalah: Einführung – Klassische Texte – Erläuterungen*. München: Verlag C.H. Beck.
16. **Platon** (1996), *Eros i filia – Simpozij i Lisis*. Zagreb: Demetra.
17. **Precht**, Richard David (2017), *Ljubav - dekonstrukcija jednog osjećaja*. Zagreb: V.B.Z.
18. **Scholem**, Gershom (1995), *Major Trends in Jewish Mysticism*. New York: Schocken Books.
19. **Scholem**, Gershom (1998). *Kabala i njezin simbolizam*. Zagreb: MISL
20. **Scholem**, Gershom (2013), *Zur Kabbala und ihrer Symbolik*. Suhrkamp.
21. **The Interlinear NIV Hebrew-English Old Testament** (1987). Grand Rapids (MI): Zondervan Publishing House.

Erotika u Kabali

1. **Fishbane**, Michael (2015), *The JPS Commentary – Song of Songs*. Philadelphia: The Jewish Publication Society.
2. **Fromm**, Erich (2000), *Umijeće ljubavi*. Zagreb: VBZ
3. „**Hvalosvjev ljubavi**“ u *1.Kor 13 (Jeruzalemska Biblija, str 1637-1638)*
4. **Idel**, Moshe (2008), "Ta'anug: Erotic Delight from Kabbalah to Hasidism" u: *Hidden Intercourse: Eros and Sexuality in the History of Western Esotericism*. Leiden: Brill,
5. **Idel**, Moshe (2009), *Kabbala und Eros*. Frankfurt am Main: Verlag der Weltreligionen.
6. **Langer**, Georg (1989), *Die Erotik der Kabbala*. München: Eugen Diederichs Verlag.
7. **Mopsik**, Charles (2005), *Sex of the Soul – The Vicissitudes of Sexual Differences in Kabbalah*. Los Angeles: Cherub Press
8. „**Pjesma nad pjesmama**“ u *Jeruzalemska Biblija, str 925-939*.
9. **Segal**, J.Benjamin (2009), *The Song of Songs – a Woman in Love*. Jerusalem: Gefen.
10. ***Song of Songs with Rashi Commentary***. U: The Jewish Bible with a Modern English Translation and Rashi's Commentary. https://www.chabad.org/library/bible_cdo/aid/16445
11. **Wolfson**, R. Elliot (2005), *Language, Eros, Being: Kabbalistic Hermeneutics and Poetic Imagination*. Fordham University Press.
12. **Wolfson**, R. Elliot (2008), *Murmuring Secrets: Eroticism and esotericism in Mediaval Kabbalah*. In: *Hidden Intercourse*. Brill.

7. Mali leksikon termina u Kabali

Abba (hebr: otac): parcu^f*⁴⁴ koji se odnosi na sefira* *Hokma*.

Acilut: razina svijeta kojemu je svojstvena blizina Bogu; na toj razini Bog svojim govorom doziva buduća stvorenja u postojanje.

Adam Kadmon (iskonski čovjek): antropomorfna konfiguracija deset Božjih atributa na najfinijoj razini emanacije iz *En Sof*. U Kabala praksi AK predstavlja idealni uzor kojem se kabalist želi približiti i primjeriti svojim življenjem.

Ahava: ljubav*, vrlina pripadna sefira *Hokma*.

Ajin: *ništa*, u smislu stanja bitka prije uobličavanja u *nešto* (ješ)*.

Arik Anpin („dugo lice“): isto što i Atik Jomin), parcu^f koji se odnosi na sefira *Keter*.

Asana: statički položaj tijela u yogi; zauzme se neki položaj i ostane u njemu 10-15 sekundi.

Asija: svijet *činjenja* (za čovjeka); za Boga to je svijet stvorenih bića koja nastaju oblikovanjem (likovi iz svijeta *Jecira*) snage (iz svijeta *Beria*)

Askeza: vježbanje, odricanje od suvišnog udovoljavanja tjelesnim potrebama.

Beria: svijet Božjeg *stvaranja*; Bog na toj razini iz samog sebe izvodi onu snagu koja će biti supstancijom budućeg bića, na primjer proizvodi svjetlo kao supstanciju „dvaju svjetlila“ (Sunca i Mjeseca u *Post 1,14*).

Bina: sefira koja odgovara Božjem atributu umnosti.

Bitahon: povjerenje (u Boga), vrlina vezana uz sefira *Necah*.

⁴⁴ Asteriks (*): pogledaj označeni izraz u Leksikonu.

Bitul: ne-egocentričnost, samozatajnost, vrlina vezana uz sefira *Hokma*.

Bog: Najviši subjekt svega, Bog je uvijek neki *Tko*, prva i najviša osoba; Stvoritelj koji i dalje održava svijet. Bog svake pojedine religije je neka predodžba o onom bezgraničnom koje se u Kabali zove *En Sof*. U židovskoj vjeri postoji samo jedan Bog, njegovo ime je **JHVH** (pišu se samo suglasnici, jer su samoglasnici nepoznati!).

Božja imena: Postoji jedno Božje ime, ime *jednog* Boga i to je *Tetragramaton* (JHVH). To ime se ne izgovara, nego se namjesto njega govori *Adonai* (Gospodine) ili *Hašem* što znači „Ime“. Međutim, u Kabali se uz svaku sefira (Božji atribut) veže jedno ime koje se smije izgovoriti i zazivati. Tih imena ima deset. U Kabali se još često govori o 42 imena, o 72 imena i sl.

Božja slava: silno Božje svjetlo kao alegorija Božje snage; vezuje se uz sefira *Hod*.

Božji atributi: deset atributa pripadnih Bogu: uzvišenost, mudrost, umnost, ljubav, pravednost, ljepota, pobjedonosnost, slava, utemeljivanje, kraljevanje. U *1.Ljet* 29,11 navedena je većina tih atributa.

Božji um: Božji atribut koji emanira kroz četiri razine svijeta kao sefira *Bina*.

Da'at: označuje **znanje** kao sintezu mudrosti i uma; neki ga autori navode kao zasebnu sefira, iako to izvorno nije.

D'vekut: doslovno „priljepljivanje“ označuje tijesno priljubljivanje Bogu.

Dharana: u yogi označuje fokusiranost uma na predmet meditacije.

Dhyana: u yogi označuje fokusirani tok svijesti usmjerene na neki predmet.

Duh, unutarnje iskustvo: Yitzchak Ginsburgh tim izrazom označuje stanja duše *Nešama* u svijetu *Beria*.

duševne moći: Yitzchak Ginsburgh tim izrazom označuje stanja duše *Ruah* u svijetu *Jecira*.

Ec hajim: vidi ***Stablo života***

emanacija: proistjecanje, proizlaženje; u Kabali označuje očitovanje biti Božjih atributa u prolazu kroz četiri svijeta (arba olamot*).

emet: istina, istinoljubivost, vrlina vezana uz sefira *Jesod*.

emuna: vjera, vrlina vezana uz sefira *Keter*.

En Sof: U Kabali naziv za najvišu zbilju koja je bezgranična, stoji na početku sveg postojanja, neiskaziva je iako u sebi sadrži potencijalno sva moguća svojstva.

Erotika: opći izraz koji pokriva široko područje čovjekovog života povezanog s ljubavi. Može se govoriti o ljubavi prema mudrosti – **filozofija**; o ljubavi prema Bogu – **vjerska** ljubav; o ljubavi prema drugom čovjeku – **roditeljska** ljubav, **prijateljska** ljubav, **erotska** ljubav; o spolnom odnosu na čisto tjelesnoj razini – **spolna** ljubav (u svakodnevnom žargonu govori se o „seksu“).

Esencijal: Esencijal je bit (esencija) združena sa snagom; dakle, ne puka tvorba *mišljenja* u smislu bitnih odlika nekog skupa pojedinačnih bića, nego sama po sebi zbiljski *opstojeća* bit. Na primjer, esencijal dobrote je dobrota ne kao svojstvo nekog čovjeka, nego dobrota koja postoji prije i neovisno o bilo kojem pojedinačnom čovjeku, a zahvaljujući esencijalu dobrote netko može postati dobar. U tom smislu esencijali odgovaraju naravi *sefirota* u Kabali gdje bi, na primjer, *esencijalu* dobrote odgovarala sefira *Hesed*.

Esencijalno mišljenje: Ono mišljenje koje preuzima poziciju srednjevjekovnog realizma u pogledu egzistencije univerzalija;

pitanje koje su filozofi srednjeg vijeka postavili bilo je: Jesu li univerzalije (ono opće) *realne* ili su samo puka *imena* za skup bitnih odlika. Realizam smatra da su univerzalije *realne* (otuda mu i naziv). *Esencijalno* mišljenje smatra da su esencije stvarne, da postoje realno, i zove ih esencijalima.

Gevura: sefira koja odgovara Božjem atributu strogosti u pravednosti.

Haja: razina duše vezana uz svijet *Acilut*; duša koja molitvom stupa u neposredni odnos s Bogom, komunicira s njim u mediju govora.

Hasidizam: pokret unutar židovstva utemeljen od Rabi Baal Shem Tov (1698-1760) , naglašava služenje Bogu na mistički način pored legalističkog pristupa. Hasidizam naglašava moć ljubavi prema Bogu i svome bližnjemu; zahtjeva emocionalnu uključenost u molitvu (tzv. *kavana*) nasuprot pukom mehaničkom ponavljanju riječi; potiče na otkrivanje Boga u svakom aspektu života te potrebu i dužnost rada na poboljšanju vanjskog svijeta (*Tikkun Olam*). Jedan od značajnijih grana pokreta je **Chabad** (č. עבודת) čije ime je akronim od triju sefirota: **Hokma** (Mudrost), **Bina** (Razum), **Da'at** (Znanje); pokret Chabad naglašava važnost intelektualnog pristupa i dubljeg, kabalističkog razumijevanja tradicionalnih tekstova.

Hesed: sefira koja odgovara Božjem atributu milosrdne ljubavi.

Hitbonenut: kontemplacija Božjih atributa u njihovoj biti. U kontemplaciji Adam Kadmona razmatra se na koji su način Božji atributi prisutni u ljudskom tijelu – u pogledu lokacije i odgovarajućih fizioloških sustava; u ljudskom umu u pogledu odgovarajućih vrlina.

Hod: sefira koja odgovara Božjem atributu beskrajne *svjetlosti* kao alegorije beskrajne Božje *snage*.

Hokma: sefira koja odgovara Božjem atributu *mudrosti*.

Imma („majka“): parcuť koji se odnosi na sefira *Bina*.

Jecer: poriv koji ćovjeka određuje na djelovanje usmjereno prema dobru (*jecer hatov*) ili prema zlu (*jecer hara*).

Jecira: svijet *oblikovanja*; svijet u kojemu Bog iz svog uma izvodi likove budućih bića.

Jehida: najviša razina duše, na razini Adam Kadmona, koja je sjedinjena s Bogom.

Jesod: sefira koja odgovara Božjem atributu utemeljivanja i izvora svakog života.

Ješ: oznaćuje *nešto* (neko što) proizašlo iz bezgranićnog *En Sof*.

JHVH: ime za Boga u židovskoj religiji. Uobićajeno se ćita *Jahve*, ali to nije potvrđeno.

Jihudim: objedinjavanje raznih Božjih imena; objedinjavanje raznih oblića ili konfiguracija sefirota (*parcufim*^{*}).

Jira (jirat JHVH): oznaćuje vrlinu *strahopoštovanja* pred Bogom, pripada sefira *Gevura*.

Kabala: Kabala pripada duhovnoj tradiciji judaizma i sastoji se u *mistićkom* pristupu krajnjoj tajni postojanja svijeta i ćovjeka. Mistićki pristup je takav u kojem se duboko u sebi proživljavaju temeljne postavke nekog ućenja.

Kabala ijunit: *teorijski* (teozofski) i *kontemplativni* vid Kabale.

Kabala ma'asit: *ćinidbena* Kabala, ona koja želi unositi promjene u svijet, ali ujedno želi svojim tehnikama izazivati neobićne promjene, ćesto na granici magijskog djelovanja.

Kavana: pomnost, engl.: mindfulness, oznaćuje potpunu sabranost uma pri vršenju neke radnje (pogotovo u molitvi).

Keter: sefira koja odgovara Božjem atributu *uzvišenosti*.

Lehagiv musari: djelovanje rukovođeno vrlinama; etićki ispravno djelovanje.

Ljubav: složeno čuvstvo (emocija) koje se sastoji u težnji očuvanja cjeline, dobre povezanosti među dijelovima neke cjeline (ljubavne veze, braka, obitelji, veće grupe ljudi, i sl.). Ljubav je *sinkretički* odgovor u situaciji prijepora među ljudima, svađa koje prijete raspadu, rastavljanju cjeline zbog nekih posebničkih ciljeva članova grupe (klase, stranke, naroda, i sl.). Riječ „sinkretički“ označuje „cjeloviti“ odgovor koji iako ne zna za intelektualne razloge održavanja cjeline ipak snažno *osjeća* da je nužno i dobro očuvanje cjeline (obitelji, braka, prijateljstva, i sl.).

Logos, logosnost: filozofski termin koji označuje *umnost* postojanja (u Heraklita *Logos* je najviši um koji upravlja svime) i logosne sveze među bićima. Riječ „logos“ ujedno znači i govor, pa dakle i *izgovorivost* bića – to da ona mogu biti imenovana i da se nalaze u prostoru govora.

Malkut: sefira koja odgovara Božjem atributu kraljevstva.

Micvot: Božje zapovijedi, ima ih 613. Neke su *pozitivne*, tj. označuju što treba **činiti**, a neke su *negativne*, tj. označuju što se mora **izbjegavati**.

Mistika: predstavlja poseban pristup spoznaji; mistik spoznaje na taj način da se ne odvaja od predmeta spoznaje, nego je u njega uključen; ono što on spoznaje neodvojivo je od njega samog, ili: predmet je u spoznavanju *samo-odnosan* jer je u njega uključen subjekt, što znači svijest subjekta spoznaje. Sam subjekt ujedno je i *objekt* istraživanja; subjekt se smješta u predmet (objekt) svog vlastitog istraživanja. Mistika je ujedno i jedno angažiranje u akciji:

a) Mistik najprije stvori jedan **konceptualni okvir**;

b) Zatim ga **interiorizira** (mentalno pounutrašnji) i time učini intimno relevantnim;

c) Zatim izvodi **akciju** u skladu s tako oblikovanom sviješću.

Mudrost: U grčkoj filozofiji mudrost se sastoji u znanju onog Jednog koje upravlja svime; za Heraklita to jedno je Logos. U židovstvu to jedno je Bog (u Kabali: *En Sof*^{*}) i mudrost se sastoji u stavu strahopoštovanja pred Bogom (*jirat Jahve*). Naime, jedino u tom stavu čovjek pravi otklon od svoje egocentričnosti i postaje samozatajan (u Kabali to iskazuje vrlina *bitul* koja pripada sefira *Hokma*^{*}).

Necah: sefira kroz koju emanira Božji atribut pobjede.

Nefeš: animalna duša koja upravlja (oživljuje) vitalne funkcije organizma; pripada svijetu *Asija*.

Nešama: umna intelektualna duša vezana uz svijet *Beria*.

Nešamot: skupni naziv za sve razine duša: Nefeš, Ruah, Nešama, Haja, Jehida.

Nukva („kći“): parcuť koji se odnosi na sefira *Malkut*. Sinonim za *Šehina*^{*}.

Olam (pl.: *olamot*): upućuje na četiri svijeta (*arba olamot*) kao na razine očitovanja Božjih atributa. To su *Acilut*, *Beria*, *Jecira*, *Asija*.

Parcuť (pl.: parcuťim): sama riječ znači „lice“; u proširenom smislu u Kabali označuje *obličje* u kojem se Bog pokazuje u jednom ili više svojih atributa. To su Arik Anpin, Abba, Imma, Ze'ir Anpin, Nukva (ili Šehina).

Pardes: akronim za hermeneutiku Kabale koja podrazumijeva četiri razine tumačenja: *Pešat* – doslovni smisao, *Remez* – alegorijski, *Deraš* – homiletički, *Sod* – tajnoviti i najdublji smisao.

Pranayama: kontrola disanja u yogi.

Pratyahara: kontrola osjetila u yogi. Suzdržavanje od vezivanja energije osjetila za vanjske predmete.

Racon: *volja*^{*}, vrlina vezana uz sefira *Keter*.

Rahamim: milosrdnost, vrlina vezana uz sefira *Tiferet*.

Razine govora: u indijskoj filozofiji govora to su: Vaikhari, Madhyama, Pašjanti, Para Vać.

Religija: modus ćovjekovog odošenja spram Apsoluta; u religiji se ono apsolutno predoćuje kao neki subjekt – *Bog**, koji je svemoguć, sveznajući i sveprisutan.

Ruah: emotivna duša pripadna svijetu *Jecira*.

Sefira, (pl. Sefiroti): oznaćuje kanal emaniranja*Božjih atributa kroz svjetove poćam od ćiste biti atributa u *En Sofu*, preko logosnosti* atributa u svijetu *Acilut*; aspekta stvaralaćke snage u svijetu *Beria*; bitnog oblićja u svijetu *Jecira*; konkretne, individualne pojave u svijetu *Asija*.

Simboli sefirota: smisao koji se ćuje i pokazuje u govoru koji se *osjeća* kao pokret snage koji se *predoćuje* i prikazuje potezima u mentalnoj slici. Slika se percipira u pojavi fizićkog bića. Postoje tri komponente simbola:

Zvukovna = govor: Smisao Atributa koji slušanjem Božje rijeći sebe artikulira u govor;

Snagosna = unutarњи pokret: Govor Atributa koji življenjem vrline upravlja unutaršnjim pokretom;

Vizualna = izgled bića: Unutarњи pokret zaživljen emocijom proizvodi izgled/sliku vrlog bića.

Simha: vrlina ustrajnog radovanja vezana uz sefira *Bina*.

Sitra ahra: „druga strana“ kojoj ne treba pristupati jer predstavlja podrućje zla.

Stablo života (*Ec hajim*): ćovjekolika konfiguracija deset Božjih atributa. Postoje tri stupa: *desni* koji predstavlja milosrće (sefiroti *Hokma, Hesed, Necah*), na ljudskom tijelu odgovaraju mu desna polutka mozga, desna ruka, desna noga; *lijevi* predstavlja strogost i pravednost (sefiroti *Bina, Gevura, Hod*), na ljudskom tijelu odgovaraju mu lijeva polutka mozga, lijeva ruka, lijeva noga; *srednji*

predstavlja ravnotežu i čine ga sefiroti *Keter*, *Tiferet*, *Jesod*, *Malkut*, na ljudskom tijelu odgovaraju mu tjeme, grudni koš, spolni organ, usta.

Šehina: „ženski“ vid Boga označuje Božje prisustvo na Zemlji; odgovara parcu *Nukva*.

Šema Jisrael: glavna molitva u židovstvu. Njene riječi su: „Čuj Izraele, Bog naš Bog je jedan.“

Šem Hameforaš: isto što i *Tetragramaton*.

Šiflut: vrlina poniznosti vezana uz sefira *Malkut*.

ta'anug: zadovoljstvo, užitak i najviši užitak (blaženstvo) koje prati podvrgavanje ljudske volje (*racon*) Božjoj volji.

Temimut: vrlina iskrenosti vezana uz sefira *Hod*.

Tetragramaton: četveroslovno ime za Boga – Jud-He-Vav-He (JHVH).

T'fila (molitva): Paradigmatična praksa zbiljske vjere je molitva koje je bit u otvorenosti Bogu, i u iskrenom sebe-prosuđivanju pred Bogom. Molitva se sastoji u obraćanju u vjeri toj najvišoj Snazi, u razgovoru s njom kao živućim subjektom – osobom. Molitva Adam Kadmonu zahtjeva jednu sebe-prosudbu u pogledu primjerenosti našeg življenja idealu Adam Kadmona.

Tiferet: sefira koja odgovara Božjem atributu sklada i *ljepote*.

Tikkun Olam: popravljanje svijeta, vid činidbene Kabale (*Kabala ma'asit*). Sastoji se u izvlačenju i spašavanju *iskri* Božjeg svjetla koje su nakon razbijanja posuda ostale zarobljene u fizičkim ljuskama (*klipot*).

Transcendiranje: duševna moć nadilaženja fizičkih pojava, kao duševna moć pripada sefira *Keter*. U praksi transcendiranja čovjek nastoji u duhu ugledati nevidljivu bit pojave i njen krajnji smisao kako je određen od Boga. Čovjek pokušava transcendirati svoju ograničenost i konačnost i na kraju puta sjединiti se s Bogom.

Unio mystica: mističko sjedinjenje s Bogom, na najvišoj razini duše *Jehida**.

Volja: u psihološkom smislu ona je sposobnost duše da bira između različitih mogućih djelovanja. U *ontološkom* smislu, po Schopenhaueru, volja je krajnji temelj svijeta: to je ono što je Kant mislio po „stvar o sebi“ dakle, krajnji temelj svijeta koji leži u osnovi svih stvari i pojava.

Urlina: ustaljeni obrazac kojim intelektualna duša *Nešama* reagira na vanjske pojave; sastoji se u *umnoj*, promišljenoj reakciji na snagosna događanja u svijetu (na njegovu *dinamiku*).

Ze'ir Anpin („Kratko lice“): obličje Božje (*parcuſf*) koji obuhvaća sefirote *Hesed, Gevura, Tiferet, Necah. Hod* i *Jesod*.

Zivug: označuje spolno sjedinjenje muškarca i žene u fizičkom svijetu, ali i ljubavno sjedinjenje muškog i ženskog vida Boga; najčešće se govori o sjedinjenju raznih obličja (*parcuſfim**) Boga muških i ženskih *parcuſfim*.

Miljenko Brkić EROS I KABALA

Nova knjiga dr. sc. Miljenka Brkića Eros i Kabala dragocjeni je i vjerodostojni korak na putu predstavljanja duhovne, mistične i filozofske tradicije Kabale. Autor je ovoga puta u središte razmatranja postavio bogato razumijevanje ljudske spolnosti i erotike u kabalističkom učenju. Kabala je dio duhovne tradicije judaizma i sastoji se, ističe Brkić, od tumačenja dubljeg smisla biblijskih tekstova i krajnjoj tajni postojanja svijeta i čovjeka. Pri tome se pod mističnim podrazumijeva način dubokog proživljavanja temeljnih postavki kabalističkog učenja.

Drugi središnji pojam knjige Eros – nasuprot suvremenim redukcionističkim, banalnim i instrumentalnim pristupima – autor predstavlja kao temeljni princip koji cjelinu bića drži zajedno i obdržava svijet. Utoliko je i erotika, u dubljij i promišljenijom slici svijeta iz očišta kabalističkog učenja, dimenzija objedinjavanja i sljublivanja te najsnažniji simbol jedinstva i težnje za cjelinom svijeta.

Kompozicijski i argumentacijski knjiga čini svojevrsnu usporednicu s Platonovim dijalogom Gozba ili o ljubavi. Baš kao što Platon razotkriva skrivene dimenzije ljubavi koje nadilaze tjelesnost, tako i Kabala, uvjerljivo pokazuje Brkić, upućuje na stupnjevite putove uzdizanja erosa sve do krajnjeg cilja sjedinjenja s Bogom.

Smisleni odgovor na erotsku žudnju utoliko nije zatomljivanje ili poricanje riječima, nego je prije svega umijeće njezina sadržajnog oblikovanja. Preciznije rečeno, autor nastoji pokazati na koji se način svijest o libidu kroz kabalističko iskustvo uzdiže do libidinozne svijesti i uvida u više razine postojanja. Brkić strpljivo i prohodno vodi čitatelje kroz zamršene termine i značenja kabalističkog učenja. Nije na odmet istaknuti da je knjiga precizno podijeljena na poglavlja

i potpoglavlja s pripadajućim naslovima i podnaslovima što onda čitatelju u velikoj mjeri olakšava orijentaciju, prohodnost i preglednost.

Nasuprot zapadnjačkim dihotomijama tijela i duše, autor se oslanja na kabalistički put sefirota u kojima se očituje jedinstvo nasuprotnih Božjih atributa. Smisao erotike u njezinu punom i duhovnom značenju jest upravo u nadilaženju sebstva, u prekoračivanju granica izdvojenosti te u moći sjedinjavanja. Tajnoviti put Erosa započinje sa sjedinjavanjem muškarca i žene u činu ljubavi te se kroz razine duše i svijeta uspinje do sjedinjavanja s Prirodom i Bogom. Autor utoliko smjelo izvodi – ono što je orgazam za tijelo, to je molitva za dušu. U prvom slučaju čovjek se potpuno predaje prirodi, dok se u drugom slučaju kroz snažnu vjeru i transcendenciju čovjek u potpunoj otvorenosti predaje Bogu. Te dvije nasuprotne i krajnje točke životnog puta uzdizanja i mističnog doživljaja ne samo što su praćene vrhovnim užitkom tijela i duha, nego dijele i doživljaj transcendiranja ili blaženog nestajanja u prirodi odnosno Bogu. Dva su puta transcendiranja u beskonačni izvor postojanja. Prvi je put prirodni proces umiranja vođen silom smrti. Drugi put transcendiranja je praksa Kabale kojom se hoće dosegnuti jedinstvo s Bogom. I život i smrt jesu, ali je prednost života pred smrti, navodi autor, u onome što Bog unosi u život a to je blaženstvo.

U posebnom poglavlju, nakon konceptualnog dijela knjige, autor podastire svojevrsnu demonstraciju kabalističkog čitanja smisla. Riječ je o tumačenjima odabranih stihova Pjesme nad pjesmama koja sežu do najdubljih razina kabalističkog razumijevanja svijeta.

Završni dio ove opsegom nevelike knjige donosi vrlo koristan i poučan Mali leksikon pojmova rabljenih u knjizi. Tu je i vrlo instruktivan popis adekvatne literature.

Primarna vrijednost Brkićeve knjige jest u tome što u našim vremenima oskudnoga smisla ne dopušta da jedna snažna duhovna, mistična, religijska i filozofska tradicija postane potpuna nepoznanica domaćoj javnosti. Sve druge vrijednosti knjige, pažljivi će čitatelj, vjerujem i sam prepoznati.

Dr.sc. Raul Raunić

Iz biografije pisca:

Miljenko Brkić

Rođen 22. travnja 1946. u Zadru. Diplomirao filozofiju i francuski jezik u Zagrebu. Doktorirao filozofiju na temu „Filozofija i paideia u Hegelovu djelu“. Radio kao profesor na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu.

Objavljivao znanstvene i stručne članke; objavio knjigu „Filozofija koja odgaja“ (2006). Živi u Karlovcu i intenzivno se bavi Kabalom (objavljuje članke o Kabali u Wikipediji, video priloge na Youtube-u i na web stranici www.academia.edu).

Iz područja Kabale objavio digitalnu knjigu „Praksa Kabale - put uma, srca i čina“ i „Adam Kadmon u praksi Kabale“ u izdanju www.digitalne-knjige.com

Kontakt: miljenb@gmail.com

Prilog – Ugovor o korištenju digitalnih knjiga

Digitalne knjige by Impero present dopušteno je koristiti samo za osobne potrebe korisnika, čime želimo izbjeći bilo kakvu mogućnost zloupotrebe autorskih prava autora knjige. Korisnici ih mogu slobodno pregledavati, kopirati, umnožavati te pokazivati i slati prijateljima ili svim onim za koje misle da bi ih takvo što moglo zanimati, no svaka druga vrsta distribucije digitalnih knjiga ostaje isključivo i nepovredivo pravo stranice www.digitalne-knjige.com.

*Nenad Grbac iz Zagreba, kao nakladnik, s jedne strane (u daljnjem tekstu: nakladnik) i posjetitelj stranice www.digitalne-knjige.com kao korisnik usluge (u daljnjem tekstu: korisnik) zaključuju klikom na link *Prihvaćam ugovor o korištenju knjige prije njezina preuzimanja(download)*, sljedeći:*

UGOVOR O KORIŠTENJU DIGITALNIH KNJIGA by IMPERO present

čl. 1.

Ugovorne strane su suglasne da se digitalnim knjigama nakladnika korisnik može koristiti samo za osobne potrebe, pri tome ničim ne ugrožavajući autorska prava nakladnika i pisaca koji su nakladniku dali suglasnost da objavi njihovo djelo.

čl. 2.

U skladu s prethodnim člankom, korisnik knjigu može pregledavati, kopirati, umnožavati i slati svima onima za koje smatra da bi ih knjiga mogla zanimati, a nije mu dopušteno mijenjati sadržaj knjiga,

dopunjavati ga, kao ni bilo kakva izmjena u izvornome kodu knjiga (bilo u binarnom ili izvršnom obliku).

čl. 3.

Ugovorne strane su suglasne da je svaka druga vrsta distribucije digitalnih knjiga nakladnika zabranjena odnosno isključivo i nepovredivo pravo nakladnika.

čl. 4.

Slijedom prethodnog članka zabranjena je bez znanja i suglasnosti nakladnika i pisaca bilo kakva komercijalna ili reklamna upotreba digitalnih knjiga, njihovo korištenje u državnim i privatnim ustanovama (fakultetima, školama, knjižnicama, knjižarama i slično).

čl. 5.

Temeljem članka 3. ovoga ugovora zabranjena je i distribucija digitalnih knjiga nakladnika putem elektroničkih medija i Interneta.

čl. 6.

Ovaj ugovor zaključuje se na neodređeno vrijeme, a sve sporove proizašle iz njega ugovorne strane će nastojati riješiti sporazumno, dok se u suprotnome ugovara stvarno nadležan sud u Zagrebu.

Miljenko Brkić

EROS i KABALA

Vlastita naklada

Nenad Grbac

Srednjaci 22, Zagreb

Mob: 095/853-03-40

E-mail: digitalne.knjige@gmail.com

Urednik:

Nenad Grbac

Brkić, Miljenko

EROS i KABALA

www.digitalne-knjige.com

ISBN 978-953-354-282-9

LULIUM INTER SPINAS.